

mezavinski
monitoring primene
Rezolucije 1325 u Srbiji

Žene u crnom
beograd

nezavisni
monitoring primene
Rezolucije 1325 u Srbiji
'Žene, mir, bezbednost'

– ISTRAŽIVAČKI PROJEKAT

Žene u crnom se bave pitanjem bezbednosti od samog početka svog rada (1991.) i to promovisanjem svih vidova demilitarizacije, prigovora savesti, putem edukacije (konferencija, seminara, radionica), uličnih akcija, istraživačkih projekata, pokretanjem zakonodavnih inicijativa, izdavačke delatnosti, itd.

Žene u crnom su vršile Nezavisni monitoring primene Nacionalnog akcinog plana/NAP za R1325 u Srbiji 2011, 2012. i 2013. o čemu postoji obimna dokumentacija na sajtu ŽUC-a. Nezavisni monitoring primene R1325 je nastavljen tokom 2017. godine. Radnu grupu ŽUC-a čine aktivistkinje Mreže ŽUC-a, u saradnji sa ženskim grupama: Autonomni ženski centar i Astra, kao i sa Fondom za humanitarno pravo navedenim organizacijama pratile sledeće indikatore:

1. Proces tranzicione pravde;

2. Seksualno nasilje (seksualni zločini nad ženama u toku rata u bivšoj Jugoslaviji, trgovina ženama;

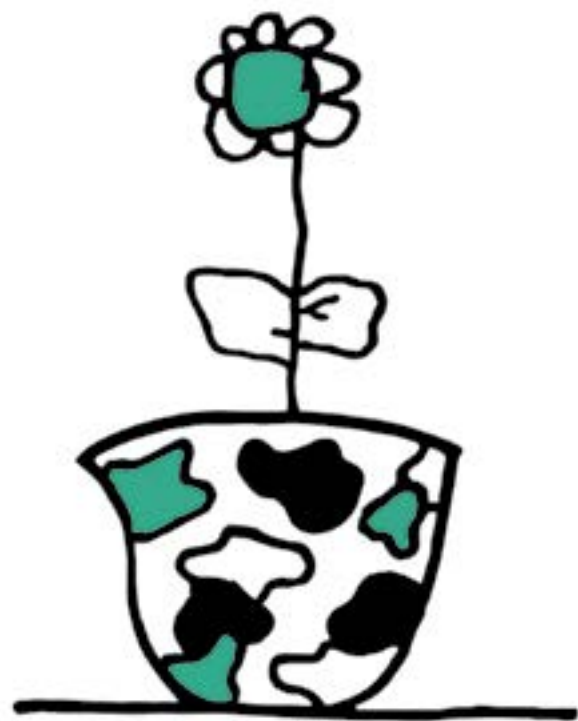
3. Militarizacija na nivou države i društva i

4. Položaj braniteljki ljudskih prava.

Žene u crnom su objavile 31. oktobra 2017. godine publikaciju „Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji“ (134 str.) a ovde donosimo sažetak navedene publikacije predstavljen 10. decembra 2017.

SADRŽAJ

<i>Staća Zajović</i> NEZAVISNI MONITORING PRIMENE REZOLUCIJE 1325 – Uvod	6
<i>Miloš Urošević</i> TRANZICIONA PRAVDA U SRBIJI	13
<i>Mina Damjanović</i> ZLOČIN SEKSUALNOG NASILJA U RATU - primena Rezolucije 1325	17
<i>Snežana Obrenović</i> MILITARIZACIJA DRUŠTVA I DRŽAVE U SRBIJI	21
<i>Vedrana Lacmanović</i> FEMICID U SRBIJI – mapiranje i institucionalni odgovor	24
<i>Astra</i> PRAĆENJE PRIMENE REZOLUCIJE 1325 SAVETA BEZBEDNOSTI UJEDINJENIH NACIJA – ŽENE, MIR I BEZBEDNOST U REPUBLICI SRBIJI – Sažetak	29
<i>Diana Miladinović</i> RATNE IZBEGLICE	32
<i>Marijana Stojčić</i> SLIKA/E NEPRIJATELJA – Analiza medijskog izveštavanja o izbeglicama i tzv. izbegličkoj krizi u Srbiji – Sažetak	36
<i>Mirko Medenica</i> POLOŽAJ BRANITELJKI LJUDSKIH PRAVA	41
<i>Marijana Stojčić</i> BRANITELJI/KE LJUDSKIH PRAVA U MEDIJIMA Analiza izveštavanja medija o Ženama u crnom – Sažetak	44

Staša Zajović

NEZAVISNI MONITORING PRIMENE REZOLUCIJE 1325 – Uvod

Politički i socijalno-ekonomski kontekst u Srbiji – od ratnog do postratnog perioda

U periodu od 1991. do 2000. Srbiju obeležavaju značajni procesi, čiji se efekti osećaju sve do današnjih dana. U prvom redu, reč je o ratnim pohodima tadašnjeg srpskog režima od 1991. do 1995. na Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, na što se nakon Dejtonskog sporazuma, nadovezuje rat niskog intenziteta protiv albanskog stanovništva na Kosovu, koji će 1999. godine, dovesti do vojne intervencije snaga NATO pakta na Srbiju i Kosovo. Nažalost, pad režima S. Miloševića (oktobar 2000.), nije doneo očekivane promene, niti je ispunio očekivanja.

I „Promena“ vlasti u Srbiji - učvrstili su se nosioci politike iz 90-ih godina

Na izborima u maju 2012. godine na političku scenu Srbije vratili su se izvršioci, kreatori i saučesnici politike devedesetih godina. Pobjeda Srpske napredne stranke/SNS i njihovih koalicionih partnera vratila je na scenu retrogradne snage koje karakteriše nacionalizam, populizam i bliskost sa ekstremnim, desničarskim organizacijama.

Na parlamentarnim izborima (16. mart 2014.) Srpska napredna stranka (SNS) je postala apsolutni izborni pobednik (80% mesta u parlamentu).

Od preuzimanja vlasti, Srpska napredna stranka, i njen lider A. Vučić su učvrstili autokratski režim: kritički nastrojeni mediji su potpuno onemogućeni, nastavljeno je gušenje medijskih sloboda, sloboda govora je ozbiljno ugrožena, a na delu je kriminalizacija opozicije, jačanje autocenzure, zbog straha za egzistenciju.

Predsednički izbori su održani 2. aprila 2017. godine. Izborna kampanja, kao i sami izbori su održani u apsolutno neregularnim uslovima. Izbor Aleksandra Vučića na mesto predsednika i njegovo delovanje u prvim mesecima mandata je pokazalo da su institucije i pravna država dodatno urušeni.

II Jaz između normativnog i faktičkog - integracioni procesi, međunarodni i EU standardi

Potpisivanjem Briselskog sporazuma (april 2013.) A.Vučić i njegova vlada su samo deklarativno preuzele „evropske“ vrednosti. A. Vučić vodi politiku koja je podržana od glavnih zemalja Evropske Unije/EU i SAD-a, zbog njihove zainteresovanosti za pitanje Kosova. Zbog toga, administracija u Briselu gleda „kroz prste“ Srbiji uprkos tome što izostaju reforme na unutrašnjem planu, ali i poštovanje međunarodnih dokumenata u vezi sa flagrantnim kršenjima ljudskih prava.

I pored toga što A. Vučić, bilo kao premijer ili predsednik, kontinuirano proizvodi tenzije u odnosima sa takoreći svim susednim državama u regiji, u očima Brisela uživa imidž „garanta stabilnosti“. Međunarodni institut za strategijske studije iz Londona smatra da je na delu „*stabilokratija* – kombinacija balkanskih autokrata i kleptokrata koje zapadne zemlje podržavaju zato što održavaju mir i stabilnost“¹ Jasno je da se EU suočava sa vlastitim problemima: (autoritarni lideri u pojedinim članicama, ekonomska kriza, izbeglička kriza, praćena ksenofobijom, rasizmom, nasiljem prema izbeglicama, jačanje ekstremnih desničarskih snaga, itd.).

Republika Srbija je započela proces pregovaranja za ulazak u EU. To se uglavnom ispoljava u neprekidnom „štancovanju“ zakona, nacionalnih akcionih planova/NAP, tako da njihov broj premašuje dvesta sa oko stotinjak raznih strategija! „Za Srbiju je jedino bitno da se ‘prepiše’ EU zakonodavstvo, koje se neće primenjivati. Usvajanje zakona po EU standardima nema veze sa primenom. Vlast cinično kaže “zakoni su odlični, a znamo da je sve gore.”²

Raskorak između realnog stanja i normativnih “obećanja” se produbljuje, što možemo ilustrovati samo sa par činjenica:

Žene su najugroženije - nasilje nad ženama: Izveštaji Mreže žena protiv nasilja, pokazuju “da su u proteklih 7 godina (od 2010. do danas), ubijene najmanje 244 žene od strane partnera ili drugog muškog člana porodice. U proseku svaka treća žena (35%) ubijena je vatrenim oružjem (pištolj, puška) od čega je najveći broj ubijen pištoljem”³ I pored toga što posedovanje vatrenog oružja i njegovo prisustvo u kući predstavlja ogromnu pretnju bezbednosti, u Srbiji čak ne postoji ni statistička baza i evidencija o postraumatskom stresnom sindromu/PTSP u Srbiji, niti koliko žena doživljava nasilje od strane bivših učesnika u ratu koji pate od PTSP-a.

Svi nivoi ljudske bezbednosti su ugroženi – države i njene institucije su glavni izvor nebezbednosti: Iskustva Žena u crnom/ŽUC na terenu pokazuju da „učešće u partokratskoj moći predstavlja garanciju za socijalnu i ekonomsku bezbednost, a da ostvarenje svih nivoa ljudske bezbednosti (pose-

1 NIN, 29.6.2017.

2 Danas, 26.-27.11.2016. (izjava Nemanje Stjepanović, Fond za humanitarno pravo)

3 Vedrana Lacmanović, Femicid u Srbiji (mapiranje i institucionalni odgovor) za Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 (2017-2020).

bno ekonomsko-socijalnih, zdravstvenih i obrazovnih prava...) zavisi od udaljenosti ili bliskosti od centara ekonomske i političke moći“⁴

Nekažnjivost za ratne zločine na nivou države i društva - Proces uspostavljanja tranzicione pravde je u ozbiljnoj krizi zbog nedostaka političke volje vlasti za procesuiranje počinilaca ratnih zločina. Glorifikacija osuđenih za ratne zločine se nastavlja u medijima i na nivou države. Ukratko, i na nivou države i društva, Srbija je i dalje oaza nekažnjivosti za ratne zločine!

Srbija je jedina država u regionu koja nije potpisala Konvenciju o zabrani proizvodnje i skladištenja kasetne municije: Zbog toga što Srbija odbija da potpiše Konvenciju o kasetnoj municiji, žrtve kasetnih bombi u Srbiji uskraćene su za pravo na međunarodnu pomoć, kao i na donacije za čišćenje područja na kojima se nalazi zaostala kasetna municija. Od 2010. godine (od kada je stupila na snagu Konvencija), ŽUC zahteva od nadležnih institucija da potpišu Konvenciju o zabrani kasetne municije, ali se, nažalost, vlast se oglušila o sve zahteve.

Zloupotreba izbegličke tragedija - Ratne izbeglice, najviše s Bliskog istoka, počeli su masovno da dolaze 2015. i od tada do danas, izloženi su zloupotrebama, diskriminaciji, eksploataciji, kako od strane državnih tako i nedržavnih aktera (pljačke i bogaćenje na račun izbeglica, profitiranje na migracijama s Bliskog istoka i stvaranje novog talasa/sloja postratnih profitera).

Rehabilitacija ratnih zločinaca iz Drugog svetskog rata – brisanje antifašističkog nasleđa: Prvi Zakon o rehabilitaciji u Srbiji je donet 2006. godine, za vreme vlade V. Koštunice, a Skupština Srbije je dopunila taj Zakon 2011. godine. Bio je to rezultat višegodišnjeg procesa revizije rezultata Drugog svetskog rata, kojim se poništava antifašističko nasleđe i širi prostor za ultradesničarske, neonacističke i klerofašističke snage na nivou države i društva.

Napadi na branitelje i braniteljke ljudskih prava: Od samog početka rada, a posebno od 2014. godine, aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a su bile veoma često mete napada, državnih i nedržavnih aktera, zbog zalaganja za ljudska prava drugih i različitih (u etničkom, političkom, seksualnom pogledu). Međutim, kao ženska mirovna grupa najviše problema je stvaralo insistiranje ŽUC na odgovornosti za rat i ratne zločine na svim nivoima. Napadi na aktivistkinje/e Žena u crnom su u porastu od 2014. godine. U pitanju su različite vrste napada, od uvreda i pretnji, koje su svakodnevica aktivistkinja/a, pa do fizičkih napada. Ono što je zajedničko svim ovim napadima je da niti jedan nije rešen. Opstrukcije od strane državnih organa su na svim nivoima. Iako je u Nacrtu NAP⁵ za primenu Rezolucije 1325 (2017 – 2020.) zapisano da je „efikasna zaštita organizacija i pojedinaca koji sprovode monitoring nad procesuiranjem ratnih zločina, ostvarivanjem ljudskih prava žena i podršku ženama koje trpe diskriminaciju i rodno zasnovano nasilje“, dosadašnja praksa govori da se radi o „mrtvom slovu na papiru“. Prema brojnim međunarodnim dokumentima koje je država Srbija potpisala, a koje su donele Ujedinjene nacije i Evropska unija, država Srbija ima obavezu da zaštiti sve one pojedince i pojedinke i sve one organizacije i grupe koje se zalažu za poštovanje ljudskih prava.

4 Izveštaj sa radionica realizovanih u celoj Srbiji „Šta najviše ugrožava bezbednost žena“ 2016.

5 Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 u Republici Srbiji (2017-2020), IV poglavlje: Zaštita, tačka 4.11

III Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 „Žene, mir, bezbednost“

Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija/UN doneo je 31. oktobra 2000. godine Rezoluciju 1325 „Žene, mir, bezbednost“. Nacionalni akcioni plan Republike Srbije donet je u decembru **2010.** godine i realizovan je u periodu 2010 – 2015. godine. Novi NAP-a će se primenjivati u periodu od 2017. do 2020. godine.

Žene u crnom i Nezavisni monitoring primene NAP –a za R1325 u Srbiji: Rad na Nezavisnom monitoringu je počeo juna 2011. godine, nastavljen je 2012. i 2013. godine, o čemu postoji obimna dokumentacija.

Nezavisni monitoring primene R1325 za 2017. godinu: 12 aktivista/kinja Žena u crnom, Autonomnog ženskog centra, ASTRA-e i Fonda za humanitarno pravo, u okviru Radne grupe, posmatrale/i su i pratile/i primenu Rezolucije 1325, fokusirajući se na sledeće teme: **1.** Proces tranzicione pravde; **2.** Seksualno nasilje (seksualni zločini nad ženama u toku rata u bivšoj Jugoslaviji, trgovina ženama, ne/kažnjivost za seksualne zločine izvršene nad ženama u toku rata u bivšoj Jugoslaviji); **3.** Militarizacija na nivou države i društva i **4.** Položaj braniteljki ljudskih prava.

IV Ključne primedbe na Nacionalni akcioni plan Republike Srbije za primenu Rezolucije 1325 (2017. -2020.)

Upoređujući NAP za 2010.–2015. godinu i najnoviji NAP (2017–2020) uočava se istrajavanje na ranijem konceptu, na koji je bilo ozbiljnih primedaba (publikacije ŽUC o nezavisnom monitoringu sprovedenom 2011.-2012. i tokom 2013. godine).

Militaristički pristup Rezoluciji R1325: Zaključak povodom predhodnog monitoringa i dalje važi: „Određivanje Ministarstva odbrane/MO za nosioca izrade NAP-a (2010.-2015.) svedoči o militarističkom pristupu bezbednosti (...). Ovakav pristup prenebregava promene u teoriji i praksi bezbednosti i dostignuća na polju ljudske bezbednosti. Osim toga, kredibilitet ove institucije je poljuljan, ako se ima u vidu uloga Vojske Srbije kao naslednice Vojske SCG, a pre toga Vojske Jugoslavije i JNA u ratovima 90-tih, pa je određivanje Ministarstva odbrane za nosioca aktivnosti u izradi NAP, neprihvatljivo sa feminističko-pacifističkog staništa“.⁶ Do promene nije došlo ni kod izrade najnovijeg NAP: „Ministarstvo odbrane je, kao predlagač, nakon opsežnih javnih konsultacija tokom 2016. do maja 2017. pripremlilo Predlog zaključaka kojim se usvaja NAP“.⁷ Primitno je da se u skoro celokupnom dokumentu, Ministarstvo odbrane pojavljuje u četiri (od ukupno pet) poglavlja NAP-a, kao „nosilac aktivnosti“. Budući da se nigde u tekstu novog NAP-a ne pominje jedna od najvažnijih tačaka (tačka 11. R 1325)⁸ za čije je sprovođenje odgovorno i pomenuto ministarstvo, postavlja

6 Kritičke primedbe i aktivnosti Žena u crnom u vezi sa izradom Nacionalnog akcionog plana/NAP-a za implementaciju Rezolucije 1325 (2010).

7 Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 u Republici Srbiji (2017-2020), str.4.

8 “Naglašava odgovornost svih država da stave tačku na nekažnjavanje i da kazne one koji su odgovorni za genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, uključujući one koje se odnose na seksualno i drugo nasilje nad ženama i devojkama,

se pitanje kada će se to ministarstvo jasno i nedvosmisleno odrediti prema genocidu u Srebrenici? Rezolucijom 1325 i Rezolucijom Evropskog Parlamenta o Izveštaju Evropske komisije o Srbiji za 2016. od vlasti u Srbiji se traži da „osudi negiranje genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina“⁹

Kvantitativno uključivanje žena u sektor bezbednosti i militarističke strukture: U prethodnom NAP-u (2010.-2015.) uključivanje žena je shvaćeno isključivo kao pitanje kvantiteta. Kvantitativno/brojčano uključivanje žena u sektor bezbednosti, međutim, ne menja patrijarhalnu moć i militaristički koncept bezbednosti, a ono što najviše zanima žene - ljudska bezbednost je drugorazredno pitanje.¹⁰

Novi NAP predstavlja korak napred u birokratizaciji R1325, a posebno u *militarizaciji zahteva za jednakošću* insistiranjem na „verodostojnim kvantitativnim podacima“¹¹ i na tome da se „u narednom periodu fokus u institucijama bezbednosti izmesti iz sfere politike i administracije na operativni sastav (policija, žandarmerija, vojska, carina, čuvarske službe i sl.)“¹²

Kvantitativno uključivanje žena u sektor bezbednosti i u militarističke strukture, svodi se na ostvarivanje podjednakog pristupa moći u autoritarnim, patrijarhalnim strukturama - vojnoj moći.

NAP proizvodi razdor u civilnom društvu (poslušne - „partiotiske“ i neposlušne – „izdajničke“ NVO): Žene u crnom su tokom pripreme predhodnog NAP-a iznele niz primedaba i preporuka sa ciljem da se doprinese njegovom kvalitetu. Nijedna od tih primedbi i preporuka nije bila uvrštena u konačni tekst. Rezultati nezavisnog monitoringa predhodnog NAP-a, objavljeni su u nizu publikacija, ali ništa od toga nije uzeto u obzir pri izradi novog NAP-a, pa su se Žene u crnom distancirale i nisu učestvovala u pripremi najnovijeg. Stoga je potpuno netačna tvrdnja da su: „U izradi novog NAP-a uvaženi rezultati evaluacija sprovođenja predhodnog NAP-a (2010.-2015.), realizovanih od OCD, među kojima se izdvajaju Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Žene u crnom, Centar za istraživanje javnih politika, itd.“¹³ Ovo se odnosi samo na Žene u crnom. Nije poznato da li su rezultati njihovih evaluacija uzeti u obzir.

Država Srbija koristi R1325 i NAP za sopstveno dizajniranje kao „lidera u regionu“ u primeni R1325, a ne priznaje ratni zločin silovanja: I stari i novi NAP imaju za cilj ubiranje spoljopolitičkih poena, a ne ostvarivanje ljudske, a još manje, rodne dimenzije bezbednosti, na što je obavezuje i već navedena tačka 11. Rezolucije 1325. Jedan od najdrastičnijih primera je činjenica da Zakon o civilnim žrtvama rata donet 1996. godine ne prepoznaje ratni zločin silovanja. „Novi“ NAP se ne zalaže za priznavanje i procesuiranje ratnog zločina silovanja, što ukazuje na kontinuitet nekažnjivosti. Posebno je „zanimljiva“ sledeća tačka: „Unapređenje javnog interesa kroz konkursno sufinansiranje proizvodnje medijskog sadržaja o doprinosu koji žene pružaju u suočavanju s ratnom prošlošću i u izgradnji mira“.¹⁴ Kao što je već navedeno, ŽUC i

gde je to moguće, iz odredaba o amnestiji“ (Rezolucija 1325, tačka 11.)

9 Danas, 20. jun 2017. (članak 'Srbija da preuzme odgovornost i prestane da negira genocid')

10 Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325, Žene u crnom, 2013., Uvod

11 Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 u Republici Srbiji (2017-2020), str. 3.

12 Ibid, str.4

13 Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 u Republici Srbiji (2017-2020), str. 4

14 NAP, Poglavlje IV, tačka 4.10.

srodne organizacije su mete napada i državnih i nedržavnih aktera upravo zbog zalaganja za suočavanje s prošlošću i izgradnje pravednog mira, a postižu „vidljivost“ upravo kroz demonizaciju u režimskim medijima, dok gotovo jedini medijski prostor za suočavanje s prošlošću, kontinuirano pruža dnevni list „Danas“.

V Zašto smo pokrenule Nezavisni monitoring za primenu R1325?

Žene u crnom, zajedno sa feminističkim organizacijama - **Autonomnim ženskim centrom i Anti-trafiking centrom/ASTRA**, uz podršku **Fonda za humanitarno pravo** formirale su autonomnu radnu grupu za praćenje primene Rezolucije 1325. Odlučeno je da se ne prati najnoviji NAP za primenu R1325 (na Vladi je usvojen u maju 2017.), ali da se taj dokument uzme u obzir, kako bi se ukazalo na raskorak između normativnog nivoa i faktičkog stanja.

Tokom aktivističko-istraživačkog rada *Žena u crnom* koji se kontinuirano sprovodi od 2005. do sada, stavovi žena se mogu rezimirati na sledeći način:

- **Sve što je vezano za tradicionalni militarizovani pojam bezbednosti učesnice doživljavaju krajnje negativno:** one ne povezuju bezbednost sa represivnim aparatom (vojskom i policijom), već to identifikuju isključivo kao faktor koji ugrožava ljudsku bezbednost.

- **Feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti uvažava iskustvo i potrebe žena** *Ženska povelja bezbednosti/ŽPB Mreže Žena u crnom* - nastala tokom edukativnih aktivnosti, pokazuje da žene pod bezbednošću podrazumevaju: odsustvo nasilja nad ženama i njegovo sankcionisanje; ulaganje u mir, a ne u rat, mir kao odsustvo straha, mržnje, bede, svih vidova diskriminacije i nepravdi; feministički koncept bezbednosti je ženska solidarnost (uzajamna podrška, zajednički rad žena protiv militarizma - izvan i iznad državnih, nacionalnih granica, striktnu primenu zakona tranzicione pravde = suočavanje s prošlošću i kažnjivost svih ratnih zločina, itd.

Ukratko, *Nezavisnim monitoringom za primenu R1325* ne polaže se račun državi, već ženama, što je jedna od temeljnih vrednosti i praksi feminističkog pokreta. Uvažavanje svakodnevnih iskustva žena, kako u ličnoj i porodičnoj sferi, tako i u javnoj (političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, kulturnoj, obrazovnoj, itd.) ključno je za razgradnju militarističkog shvatanja bezbednosti. U cilju nastavka zajedničkog rada na izgradnji feminističko-antimilitarističkog koncepta bezbednosti, kao i do sada, *Žene u crnom* i srodne organizacije će informisati žene na terenu o zlo/upotrebi R1325 od strane vlasti u Srbiji.

Miloš Urošević

TRANZICIONA PRAVDA U SRBIJI

Proces tranzicione pravde u Srbiji može da se prati kroz, između ostalog: suđenja za ratne zločine, reparacije/obeštećenje, institucionalne reforme, ali i kroz inicijative organizacija civilnog društva.

I Suđenja¹⁵ za ratne zločine karakterišu:

- *Odugovlačenje postupaka za ratne zločine:* Tokom 2016. godine održano je samo 56 dana suđenja u svim tekućim predmetima za ratne zločine, dok je 23 dana suđenja zakazano i iz različitih razloga odloženo.

- *Isplaćivanje troškova:* Do 01. januara 2016. godine, Sud je isplaćivao svim licima koja su dolazila da svedoče u postupcima za ratne zločine troškove odmah, nakon obavljenog svedočenja, u gotovini. Međutim, ta je praksa napuštena, pa se od januara 2016. godine isplata troškova svedočenja vrši isključivo preko bankovnog računa.

- *Slaba vidljivost suđenja za ratne zločine:* Poslednja istraživanja javnog mnjenja u Srbiji pokazuju da većina građana nije u stanju da navede niti jedan predmet ratnih zločina koji se procesuirao pred domaćim sudovima.

- *Neefikasan rad Tužilaštva za ratne zločine:* Nastavljen je negativan trend podizanja malog broja optužnica, protiv malog broja osumnjičenih i sa malim brojem obuhvaćenih žrtava.

Tužilaštvo za ratne zločine karakterišu:

- *Mali broj optužnica:* Tokom 2016. godine, podignuto je sedam optužnica protiv sedam lica. Svih sedam optužnica su predmeti koje je ustupilo pravosuđe BiH i reč je o predmetima sa jednim optuženim i uglavnom jednom žrtvom.

- *Izostanak optužnica za zločine na Kosovu:* Tužilaštvo za ratne zločine skoro tri godine nije podiglo ni jednu optužnicu za zločine izvršene na Kosovu.

- *Neprocesuiranje visokorangiranih počinitelja*

- *Odsustvo političke podrške suđenjima za ratne zločine:* Godinu i po je Srbija bila bez glavnog tužioca za ratne zločine¹⁶.

- *Glorifikacija ratnih zločinaca i povratak nedostojnih osoba u institucije:* Brojni su primeri ove prakse,

15 http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/05/Izvestaj_o_sudjenjima_za_2016.pdf

16 <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/4694/Srbija-posle-godinu-i-po-dana-dobila-tu%C5%BEiteljku-za-ratne-zlo%C4%8Dine.htm>

koja pokazuje da u Srbiji nije izvršena lustracija.

- *Ne/saradnja sa Haškim tribunalom*: Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je 18. maja 2016. godine Rešenje kojim je odbijen zahtev Haškog tribunala za hapšenje i izručenje troje funkcionera Srpske radikalne stranke – Petra Jojića, Vjerice Radete i Jove Ostojića.

II Reparacije/obeštećenje

Srbija odbija da isplati materijalnu oštetu porodicama žrtava iz Sjeverina, Bošnjacima iz Sandžaka (žrtvama policijske torture), kao i bošnjačkim zarobljenicima iz Žepe, koji su bili u logorima Šljivovica i Mitrovo polje.

III Institucionalne reforme

Na ovom planu preduzeti su sledeći koraci:

- *Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina*¹⁷: Usvajanje Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina predstavlja pozitivan iskorak u okončanju nekažnjivosti, ali činjenice ukazuju da se radi o „mrtvom slovu na papiru“, budući da izostaje primena navedenih ciljeva strategije.

- *Negiranje sudski utvrđenih činjenica o počinjenim zločinima*¹⁸: U novembru 2016. godine, Narodna skupština Republike Srbije otvorila je raspravu o Zakonu o izmenama i dopunama Krivičnog zakona koji zabranjuje javno negiranje ili veličanje genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina, ali samo ako se radi o činjenicama koje su proistekle iz presuda sudova u Srbiji i Međunarodnog krivičnog suda. To se ne odnosi na one činjenice koje je utvrdio Haški tribunal ili Međunarodni sud pravde.

IV Inicijative organizacija civilnog društva

U pogledu uzimanja u obzir inicijativa koje dolaze od organizacija civilnog društva, država Srbija nije uvažila ni jednu jedinu (REKOM¹⁹, Batajnica memorijal²⁰, kao i višegodišnje inicijative Žena u crnom da se 11. jul proglasi Danom sećanja na genocid u Srebrenici, da se u Beogradu dodeli mesto za podizanje spomenika za ubijene u genocidu u Srebrenici, da se postave spomen ploče na mestima nekadašnjih logora Stajićevo i Begejci itd.).

17 <http://www.mpravde.gov.rs/vest/12116/-nacionalna-strategija-za-procesuiranje-ratnih-zlocina-.php>

18 <http://mpravde.gov.rs/vest/8717/nacrt-zakona-o-izmenama-i-dopunama-krivicnog-zakonika.php>

19 <http://recom.link/sr/o-nama-sr/sta-je-koalicija-za-rekom/>

20 <http://www.batajnicamemorialinitiative.org/en>

Preporuke:

- **Ostvariti punu saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ);**
- **Sankcionisati negiranje sudski utvrđenih činjenica u Haškom tribunalu i Međunarodnom sudu pravde;**
- **Ostvariti saradnju sa susednim državama u regionu u cilju efikasnog procesuiranje ratnih zločina;**
- **Locirati masovne grobnica u kojima se nalaze posmrtni ostaci žrtava na teritoriji Srbije;**
- **Izmeniti Zakon o pravima civilnih invalida rata Republike Srbije radi ostvarivanje prava svih žrtava rata;**
- **Osuditi i zakonski sankcionisati sve vidove negiranja genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina;**
- **Proglasiti 11. Jul - Danom sećanja na genocid u Srebrenici;**
- **Podići spomen ploče hrvatskim ratnim zarobljenicima u Begejcima i Stajićevu (mestima gde su se nalazili konc-logori početkom devedesetih);**
- **Pružiti podršku Inicijativi za osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenih na teritoriji bivše SFRJ (od 1.1.1991. do 31.12.2001.);**
- **Uvažiti inicijativu ženskih mirovnih grupa (Udruženja Žena Peščanik i Mreže žena u crnom) o proglašenju 24. maja - Danom sećanja na pobunu žena Rasinskog okruga koje su se maja 1999. godine pobunile protiv prisilnih mobilizacija muškaraca za rat na Kosovu;**
- **Uvažiti zahteve organizacija civilnog društva za preimenovanje ulica i javnih prostora - davanjem imena pacifističkih i feminističkih aktivista i aktivistkinja.**

Mina Damnjanović

ZLOČIN SEKSUALNOG NASILJA U RATU

- primena Rezolucije 1325

Seksualno nasilje se neretko predstavlja kao kolateralna šteta u ratu, pri čemu se zanemaruje ključno mesto, kao što je etničko čišćenje i genocid koji su deo ratne taktike i strategije. Sistemsko organizovanje ratnih zločina silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja utemeljeno je na patrijarhalnom shvatanju muško/ženske dinamike moći, koja uključuje da žene preživljavaju seksualno nasilje, prvenstveno jer su žene, pa su u muškom sistemu moći tretirane kao vlasništvo muškarca. Kao posledica ovakve strukture, seksualno nasilje u ratu je normalizovano, žene, žrtve seksualnog nasilja su neprepoznate, a zločin seksualnog nasilja se umanjuje u odnosu na druge zločine. Celokupni sistem je organizovan, tako da otežava ženama da svedoče o zločinu seksualnog nasilja u ratu, jer je ponovna viktimizacija neminovna. U okviru Nezavisnog monitoringa Rezolucije 1325 koji se odnosi na seksualno nasilje u ratu dobijeni su rezultati da se Rezolucija 1325 ne primenjuje u okviru institucionalnog sistema Republike Srbije.

Rezultati su dobijeni analizom procesuiranih slučajeva koji se odnose na zločin seksualnog nasilja i zakonodavnog okvira u RS. S tim u vezi, primećeno je da se slučajevi koji se odnose na seksualno nasilje u ratu ređe procesuirani u odnosu na druge slučajeve. Zakon o pravima civilnih invalida rata, koji jedino reguliše status civilnih žrtava u ratu, ne prepoznaje žene, žrtve seksualnog nasilja, pa je i broj procesuiranih slučajeva veoma mali.

Tužilaštvo za ratne zločine u Srbiji je do sada podiglo 66 optužnica, od kojih se samo sedam, odnosi na zločin seksualnog nasilja u ratu. Na osnovu analize procesuiranih slučajeva dobijeni su **rezultati** u kojima se vidi da se suđenja **odugovlače (suđenja se otkazuju, ponavljaju, odlažu)** što za posledicu ima odustajanje svedoka/kinja od svedočenja, a samim tim i neadekvatno procesuiranje slučajeva. U okviru svih optužnica, radi se o osobama nižeg ranga. Time se zanemaruje odgovornost države, umanjuje i poništava zločin, te trivijalizuje iskustvo žrtve. Postupanje nadležnih organa prema žrtvama je neadekvatno, a institucionalna podrška i zaštita žrtava seksualnog nasilja gotovo da i ne postoji.²¹ U dva slučaja **svedokinje su odbile da ponovno svedoče usled procene da je tretman koji su imale tokom suđenja bio neadekvatan i ponižavajući za njih**, odnosno da je doveo do retraumatizacije. Neadekvatan tretman žena - žrtve je vidljiv i kada je reč o odsustvu bilo kog oblika **reparacije**. U jednom slučaju primećeno je da se seksualno ropstvo ne prepoznaje u optužnici, a u drugom da u optužnicu nije naknadno uvršten zločin silovanja, iako se tokom procesa suđenja, kroz svedočenje jedne od svedokinja, pokaazalo da je do silovanja došlo. Ovi podaci ukazuju na normalizaciju i neprepoznavanje seksualnog nasilja u ratu. Na osnovu

21 O radu institucija, procesuiranim slučajevima, zakonskom okviru detaljnije će se govoriti u nastavku teksta.

postupanja nadležnih, se vidi **nepostojanje jasne strukture i pravilnika u radu sa ženama, žrtvama seksualnog nasilja.**

Zakonska regulativa

Zakon o pravima civilnih invalida rata²², donet je još 1996. godine. Srbija je jedina zemlja u regionu koja ne prepoznaje žene žrtve seksualnog nasilja u ratu. Na ovaj problem ukazivala je Evropska komisija u svojim izveštajima²³, ali i razne feminističke aktivistkinje.

Prema zakonskoj definiciji u Srbiji (član 2.), civilni invalid rata je "lice kod koga nastupi **telesno oštećenje od najmanje 50% usled rane**, povrede ili ozlede koje su ostavile vidne tragove, zadobijene zlostavljanjem ili lišenjem slobode od strane neprijatelja za vreme rata, izvođenja ratnih operacija, od zalog ratnog materijala ili neprijateljskih diverzantskih odnosno terorističkih akcija".²⁴

Alternativni pristupi pravdi

Uočljivo je da, institucionalni, medijski, i uopšte širi društveni kontekst svoje korene pronalazi u patrijarhatu. U tom smislu, neophodno je naći nove načine uspostavljanja pravde, a koji bi postavili žensko iskustvo u fokus svoje politike, i na taj način bi žene postajale politički subjekti pravde, podstičući tako stvaranje drugačije istorije. Jedan od najvažnijih oblika alternativnog pristupa pravdi je Ženski sud, koji su Žene u crnom organizovale u saradnji sa ženskim organizacijama sa prostora bivše Jugoslavije, 2015. godine. Važnost ženskog suda vidi se u tome jer predstavlja kontinuiran proces osnaživanja žena, postavljajući žensko iskustvo kao centar svoje politike. Ženski sud, pre svega, predstavlja mesto, gde žene kroz svoja svedočenja postaju subjekti u iznalaženju novih obrazaca u uspostavljanju pravde.

22 Zakon o pravima civilnih invalida rata, *Službeni glasnik republike Srbije*, član 2.

23 Evropska komisija je u svom godišnjem izveštaju navela da je jedan od problema Zakona o pravima civilnih invalida rata uslovi za sticanje statusa lica, na osnovu kojih je iz statusa isključen veliki broj ljudi. Videti na: Radni dokument Komisije: Republika Srbija – 2015 izveštaj o napretku, prevod dostupan na: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godisnji_izvestaj_15_final.pdf,

24 Zakon o pravima civilnih invalida rata, *Službeni glasnik republike Srbije*, član 2.

Preporuke:

- **da se žene žrtve seksualnog nasilja prepoznaju i imenuju kao civilne žrtve rata i uključe u Zakon o pravima boraca, vojnih invalida i članova njihovih porodica;**
- **da se primene međunarodni standardi u oblasti dokazivanja seksualnog nasilja;**
- **da se kod procesuiranja ratnih zločina u domaćim sudovima, poštuje međunarodno pravo i koristi praksa međunarodnih sudova u toj oblasti;**
- **da se unaprediti rad službi koje rade sa ženama- žrtvama seksualnog nasilja (uspostaviti kriterijume pri zapošljavanju, obezbediti kontinuiranu obuku zaposlenih, kao i socijalnu, zdravstvenu, psihološku, emotivnu, logističku, materijalnu i pravnu podršku ženama);**
- **da se u novi zakon uvrsti odgovarajuća odredba kojom će se predvideti pravo na obaveznu reparaciju za sve žrtve seksualnog nasilja, bez obzira na nacionalnu pripadnost.**

Snežana Obrenović

MILITARIZACIJA DRUŠTVA I DRŽAVE U SRBIJI

Pratile smo medijske sadržaje o pojavnim oblicima militarizma - oružanih snaga (vojska i policija), vojna industrija, vojni budžet, proizvodnja i trgovina oružjem, kao i sistem vrednosti koji se zasniva na kontroli, moći, hijerarhiji...

Ustanovile smo da se u medijskim sadržajima najviše pojavljuju:

Militarizacija javnog diskursa – koja se, pre svega ispoljava, kao:

- **Proizvodnja 'unutrašnjih' i 'spoljašnjih neprijatelja'** – retorika koja izaziva strah, upućuje pretnje i stvara atmosferu ugroženosti kako od suseda, tako i od moćnih stranih centara, dominira domaćim medijskim diskursom. Nekada ona uzima oblik javnih pretnji stranim i domaćim političkim protivnicima, napadima na branitelje i braniteljke ljudskih prava u Srbiji i kritične novinare/ke.

- **Glorifikacija zločina i zločinaca** - Militarizacija se u Srbiji odvija posebno kroz proces relativizacije učešća Srbije u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije. Osuđeni ratni zločinci uživaju svu pažnju javnosti, bez osvrtanja na njihovu ulogu u ratu, a pojedini dobijaju i državna odličja.

- **Glorifikacija oružja** - Srbija je, u regiji i svetu, prepoznatljiva po „kulturi posedovanja vatrenog oružja“, tj. „naoružanom narodu.“ Naime, građani kako zbog tradicije, tako i zbog osećaja nebezbednosti, što je usko povezano sa nepoverenjem u institucije države i vladavinu prava, poseduje i legalno i nelegalno oružje. Srbija je prva u regiji, a peta u svetu po broju legalnog vatrenog oružja u privatnom vlasništvu, po glavi stanovnika.

- **Militarizacija ekonomije – proizvodnja oružja** – Namenska industrija u Srbiji se od nedavno ponovo predstavlja kao jedan od najvažnijih, a često i najvažniji faktor za razvoj ekonomije i novo zapošljavanje. To se najbolje oslikava kroz izjavu predsednika Srbije, Aleksandra Vučića, prilikom otvaranja nove fabrike namenske industrije, proizvodnog pogona "Belom" u Užićima kod Požege, koja je glasila: "Toliko se ratuje po svetu, toliko sukoba ima, sve što napravimo, to prodamo".

- **Militarizacija trgovine – prodaja oružja** – Srbija izvozi oružje u zaraćena područja, čime direktno izazivaju ubijanje civilnog stanovništva u tim zemljama, koje je primorano na izbeglištvo. Sramotne su tvrdnje zvaničnika Srbije da izvoz oružja ima 'pozitivan uticaj na razvoj namenske industrije u Srbiji' i da 'od toga žive naši građani'. Posebno je sramotno da u regiji koja je nedavno iskusila ratne strahote ne postoji drugačiji način zarade od proizvodnje i prodaje oruđa smrti.

- **Kasetna municija** – Srbija je jedina država u regionu koja nije potpisala Konvenciju o zabrani proizvodnje i skladištenja kasetne municije. Zbog toga što Srbija odbija da potpiše Konvenciju o kasetnoj municiji, žrtve kasetnih bombi u Srbiji uskraćene su za pravo na međunarodnu pomoć, kao i na donacije za čišćenje područja na kojima se nalazi zaostala kasetna municija. Vlast se oglušila o sve zahteve, uključujući i zahtev “da država Srbija prestane da proizvodi kasetnu municiju zaraćenim državama, raznim diktatorskim režimima jer time direktno daje svoj ‘doprinos’ mučenju i ubijanju civilnog stanovništva u tim zemljama”.

- **Militarizacija obrazovnog sistema** – kroz obavezni upis u vojnu evidenciju, kroz aktiviranje rezervnog sastava, kroz stalne posete A.V. vojnim objektima i vojnim manifestacijama. Predsednik Srbije A.Vučić mobilise Vojsku Srbije i ponaša se kao da će svakog trenutka početi rat.

Preporuke:

- **Učiniti dostupnim i transparentnim podatke o izvozu oružja u zaraćena područja, pre svega na Bliski istok;**
- **Usvojiti Konvencije o zabrani kasetne municije i primenu navedene Konvencije;**
- **Javno saopštiti podatke o posedovanju, proizvodnji, prodaji kasetne municije – posebno podatke o prodaji kasetne municije u zaraćena područja; to uključuje i zakonsko sankcionisanje svih proizvođača i izvoznika kasetne municije;**
- **Sprečiti militarizaciju obrazovnog sistema ukidanjem obaveznog upisa učenika u vojnu evidenciju.**

Vedrana Lacmanović

FEMICID U SRBIJI

— mapiranje i institucionalni odgovor

Muško nasilje prema ženama je globalni problem, a skorašnja istraživanja pokazuju da svaka treća žena preživi nasilje od strane partnera ili člana porodice. Najekstremnija i najbrutalnija posledica ovog nasilja je femicid, a procenjuje se da svake godine nasilno bude ubijeno 60 000 žena (Racovita, 2015). Femicidom se smatra rodno zasnovano ubistvo žene, devojke, devojčice, pa i bebe ženskog pola od strane osobe muškog pola.

Kada je reč o femicidu u Srbiji nijedna državna institucija ne analizira i ne objavljuje zvaničnu statistiku o ovom fenomenu, te jedini javno dostupan izvor podataka predstavljaju izveštaji Mreže Žene protiv nasilja. Podaci se prikupljaju na osnovu medijskih izveštaja, za punoletene žene ubijene od strane člana porodice ili partnera (femicid u porodično-partnerskom kontekstu). Ograničenja ovakvog načina prikupljanja podataka su da je moguće da nisu svi slučajevi dospeli u medije, te se može pretpostaviti da je broj ubijenih žena i veći. Takođe, nema informacija o tome koliko žena umre od posledica dugogodišnjeg trpljenja nasilja.

Izveštaji Mreže Žene protiv nasilja, pokazuju da je u Srbiji u proteklih 7 godina (od 2010. godine do danas), ubijeno najmanje 225 žena²⁵ od strane partnera ili drugog muškog člana porodice. U proseku svaka treća žena (oko 35%) ubijena je vatrenim oružjem (pištolj, puška) od čega je najveći broj ubijen pištoljem. Daleko veći broj žena ubijen je u partnerskom (oko 70%) nego u porodičnom kontekstu (30%). U trećini slučajeva nasilje je bilo prijavljeno nekoj od nadležnih institucija i pre nego što je žena ubijena.

U pogleda rizika od femicida, posebnu pažnju treba posvetiti kontroli posedovanja i upotrebe (ne) legalnog vatrenog oružja, a naročito imajući u vidu ratnu prošlost Srbije. Statistika pokazuje da u Srbiji ima između 960 000 i 970 000 komada registrovanog vatrenog oružja, dok se procenjuje da je u nelegalnom posedu između 200 000 i 900 000 komada vatrenog oružja (Spasić&Tadić, 2017). Takođe, vlasnici oružja u Srbiji u 95% slučajeva su muškarci (Small Arms Survey, 2014). Velika dostupnost i rasprostranjenost (legalnog i nelegalnog) oružja, lako i brza mogućnost nabavljanja, te njegova jednostavna upotreba predstavljaju ogromnu pretnju u slučajevima nasilja prema ženama. Prisustvo pištolja ili drugog oružja u kući je dovoljno da žena živi u strahu i pod kontrolom nasilnika. Ukoliko nasilnik ima iskustvo učešća u ratu ili poseduje, odnosno ima pristup oružju, veća je verovatnoća da će ga upotrebiti protiv žene pokazalo je istraživanje Viktimološkog društva Srbije o nasilju u porodici (Nikolić-Ristanović, 2010). U kontekstu rizika od femicida i posedovanja vatrenog oružja, treba dodati i to da su u Srbiji u proteklih 5 godina zabeležene

25 2010. godina – 26 žena; 2011. godina – 29 žena; 2012. godina – 32 žene; 2013. godina – 43 žene; 2014. godina – 27 žena; 2015. godina – 35 žena; 2016. godina – 33 žene.

na 3 femicida praćena masovnim ubistvom²⁶, te da je u sva tri slućaja ubica koristio vatreno oruđe. Osim toga, prema navodima medija u jednom slućaju nasilnik je bio ućesnik rata u Slavoniji 1991. godine (Blic, 2013), dok se u drugom slućaju navodi da je oruđe kojim je izvršeno masovno ubistvo doneto iz Slavonije tokom devedesetih godina (Alo, 2016). Sve ovo ukazuje na to da ućešće u ratovima i prisustvo oruđa u kući povećavaju rizik od smrtnog ishoda nasilja. Povezanost između nasilja u porodici i posedovanja oruđa prepoznata je i u Zakonu oruđu i municiji Republike Srbije, u kome se licu ne mođe izdati dozvola za nabavljanje i drzanje oruđa iz B kategorije ukoliko je ono pravosnažno osuđivano na kaznu zatvora za (između ostalih i) krivićno delo nasilja u porodici. Međutim, ućinioci nasilja u porodici su na neki naćin „amnestirani“ od ovog uslova, budući da praksa pokazuje da se krivićne prijave ne podnose u svim slućajevima, kao i da mali broj završi utvrđivanjem odgovornosti nasilnika za izvršeno delo.

Manjkavosti u odgovoru na nasilje i prevenciji femicida vidljive su iz ćinjenice da se trećina žena obraćala nadleđnim institucijama za zaštitu i pomoć i pre nego što je ubijena. U slućajevima gde je iz medijskih izveštaja vidljivo da su postojale ranije prijave nasilja organizacije ćlanice Mređe Žene protiv nasilja nekoliko godina unazad upućuju apele Zaštitniku građana s zahtevom da se istraži gde su ućinjeni propusti i da se spreći da i druge žene budu ubijene. Na osnovu ovih apela i na osnovu samostalnog postupanja Zaštitnik građana objavio je zbirni izveštaj o analiziranim slućajevima ubistava žena. U ovom izveštaju utvrđeni su institucionalni propusti u 12 od ukupno 14 analiziranih slućajeva. Ovaj izveštaj pokazao je da su institucije (centar za socijalni rad, policija, zdravstvene sluđebe) najćešće ćinile sledeće propuste: nisu postupali po prijavama nasilja ili su postupali neblagovremeno, nisu obavestavali druge nadleđne sluđebe o prijavama nasilja niti međusobno razmenjivali podatke, upućivali ųrtve da same vode postupke pred drugim organima, nisu procenjivali bezbednosne rizike, nisu ispitivali da li lice prijavljeno za nasilje ima oruđe, niti u svim slućajevima oduzimali oruđe, nasilje izjednaćavali sa sukobom, svađom. Ispostavilo se da je bilo slućajeva u kojima je nasilnik vršio uticaj na institucije i insitucije nedozvoljeni uticaj na porodicu ųrtve (Zaštitnik građana, 2016).

Mređa Žene protiv nasilja i Autonomni ųenski centar pokrenuli su kampanju da se 18. maj proglašio danom sećanja na ubijene žene ųrtve nasilja. Ovaj datum izabran je jer je 16, 17 i 18. maja 2015. godine u roku od 72 sata ubijeno 7 žena od strane partnera ili ćlana porodice. Cilj ustanovljavanja ovog dana je da se setimo svih (ubijenih) žena ųrtava nasilja i da se drųavne institucije podsete da su odgovorne za suzbijanje i sprećavanje nasilja prema ženama. Ovaj dan je zvanićno i ustanovljen Odlukom Vlade Republike Srbije u maju 2017. godine, nekoliko dana nakon što su predstavnice ųenskih organizacija predale 8 000 potpisa podrške peticiji potpredsednici Vlade i predsednici Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, gđi Zorani Mihajlović. Ovom prilikom zatraųeno je i da se ustanovi „Femicide watch“ – telo koje bi se bavilo prikupljanjem, praćenjem i analizom podataka o femicidu, na ćije je formiranje pozvala i UN specijalna izveštaćica za nasilje prema ženama Dubravka ųimonović (u svom obraćanju Komisiji za status žena 2016. godine). Znaćaj

26 **Slućaj 1:** Velika Ivanća, 9. april 2013 godine L.J.B. je pištoljem ubio 7 žena i 6 muškaraca, a prema izjavi ministra policije on je bio i ućesnik ratnih dejstava u Slavoniji 1991. godine; **Slućaj 2:** Kanjiųa, R.Š. 17. maja 2015. godine pucajući iz lovaćke puške ubio 4 žene i 2 muškarca; **Slućaj 3:** ųitište, S.Z. 01. jula 2016. godine pucajući iz kalašnjikova ubio 2 ųenske i 3 muške osobe, a ranio preko 20. Oruđe kojim je izvršeno ovo masovno ubistvo bilo je u nelegalnom posedu, a pretpostavlja se da ga je otac Z.S. doneo iz Slavonije tokom rata devedesetih godina.

ustanovljavanja ovog tela je u tome što su dostupnost i mogućnost upoređivanja podataka ključni za razumevanje femicida i njegovih manifestacija, a samim tim i za njegovo suzbijanje i sprečavanje.

Osim ustanovljavanja ovog tela, u prevenciji femicida značajno je i da Srbija preuzme odgovornost i suoči se s posledicama ratova koje je vodila devedesetih godina, a posebno u pogledu upotrebe (ne) legalnog vatrenog oružja u rukama privatnih lica. Takođe, značajno je da se primenjuju usvojeni zakoni i da se sankcionišu oni koji su (u)činili propuste. Neophodno je da se reaguje neodložno na svaku prijavu ili sumnju na nasilje, te da se koordinisano i u saradnji preduzme sve što zakon(i) nalaže u cilju zaštite i podrške ženama žrtvama nasilja.

Literatura:

Alvazzi del Frate, A.nna, (2011): Global Burden of Armed Violence 2011: When the Victim is a Women (Chapter four), Geneva: Geneva Declaration Secretariat. str. 132. Dostupno na: http://www.genevadeclaration.org/fileadmin/docs/GBAV2/GBAV2011_CH4_rev.pdf (pristupljeno 17.10.2017.)

Nikolić Ristanović, V. (2010): Nasilje u porodici u Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Novi Sad, str.82. URL: http://www.vds.org.rs/File/nasilje_u_porodici_u_vojvodini.pdf (pristupljeno: 17.10.2017.)

Spasić D., Tadić, M., (2017): Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje, Udruženje CENTAR, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd; (Novi Sad :Mala knjiga), str.28. URL: <http://www.publicpolicy.rs/publikacije/dfc34db7ac4716d34a86798a0c8096e4e235ec75.pdf>

Small Arms Survey (2014): Women and Gun Ownership, Small Arms Survey Research Note, Number 45, September, p.1. URL: http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/H-Research_Notes/SAS-Research-Note-45.pdf (pristupljeno 17.10.2017.)

Racovita M., (2015): Lethal Violence against Women and Girls. In: Anna Alvazzi del Frate, Keith Krause, Matthias Nowak (eds.): Global Burden of Armed Violence 2015: Every Body Counts, Geneva Declaration Secretariat, Geneva, p. 87. URL: http://www.genevadeclaration.org/fileadmin/docs/GBAV3/GBAV3_Ch3_pp87-120.pdf

Zaštitnik građana (2016): Četrdeset pet sistemskih preporuka Zaštitnika građana za postupanje nadležnih u slučajevima nasilja nad ženama, Zaštitnik građana, Beograd, str.1-2. URL: <http://ombudsman.rs/index.php/2012-02-07-14-03-33/4833-2016-07-28-08-59-32> (pristupljeno 17.10.2017.)

Dokumenta:

Zakon o oružju i municiji ("Sl. glasnik RS", br. 20/2015)

Medijski članci:

Blic dnevne novine, Smrtonosni trag masovnog ubice: Kako je Ljubiša Bogdanović zatro pet porodica, 11.04.2013. Dostupno na: <http://www.blic.rs/vesti/hronika/smrtonosni-trag-masovnog-ubice-ka-ko-je-ljubisa-bogdanovic-zatro-pet-porodica/fb8smnk> (pristupljeno 17.10.2017.)

Alo dnevne novine, Monstrum planirao snajperom da ubije Dijanu i njenog dečka! 07. 07. 2016. Dostupno na: <http://www.alo.rs/monstrum-planirao-da-snajperom-ubije-dijanu-i-njenog-decka/59502> (pristupljeno 17.10.2017.)

PRAĆENJE PRIMENE REZOLUCIJE 1325 SAVETA BEZBEDNOSTI UJEDINJENIH NACIJA — ŽENE, MIR I BEZBEDNOST U REPUBLICI SRBIJI — Sažetak

Srbija je zemlja porekla, tranzita i destinacije žena, muškarca i dece žrtava trgovini ljudima u cilju različitih oblika seksualne eksploatacije i prinudnog rada, uključujući i rad u kući i prinudnu prošnju. Iako se aktivnosti na suzbijanju trgovine ljudima u Srbiji zvanično sprovode od 2001. godine, državni odgovor na ovaj ozbiljan društveni i bezbednosni problem još uvek nije zadovoljavajući, a nedostaci se beleže i na strateškom i na operativnom nivou, kao i u oblasti zaštite i pomoći žrtvama.

Srbija je šest godina bila bez Strategije i nacionalnog plana akcije za suzbijanje trgovine ljudima, što je dovelo do stagnacije u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u prethodnim godinama i do svrstavanja Srbije na tzv. listu za posmatranje u Izveštaju o trgovini ljudima američkog Stejt deparmenta (i za 2016, ali i 2017. godinu).²⁷ Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom, i zaštite žrtava od 2017. do 2022. godine je konačno usvojena 4. avgusta 2017. godine.

Državljeni i državljanke Srbije čine najveći procenat identifikovanih žrtava trgovine ljudima su (2016-93%), a eksploatacija se najčešće odvija na teritoriji naše zemlje (interna trgovina ljudima). U izveštajnom periodu zvanično je identifikovao 73 žrtve trgovine ljudima među kojima je najviše bilo seksualno eksploatacinah žena. Skoro trećinu identifikovanih čine deca i to u preko 90% slučajeva devojčice.

Kada se radi o identifikovanju žrtava trgovine ljudima među izbeglicama i migrantima, nije bilo napretka u prethodnom periodu. Od ukupog brja izbeglica koje su prošle kroz Srbiju, bilo je 40 prijava na sumnju da se radi o trgovini ljudima, od čega su zvanično identifikovane 3 osobe kao žrtve od kojih su dve ženskog pola. U ovim, kao i u ostalims slučajevima Centra za zaštitu žrtava ima reaktivan pristup identifikaciji.

U Republici Srbiji još uvek ne psotoji sklonište za urgentni smeštaj žrtava trgovine ljudima kao ni specijalizovano skloništa za decu. Pravosuđe je još jedna slaba karika u procesu zaštite i ostvarivanja prava

27 Godišnji Izveštaj o trgovini ljudima američkog Stejt Departmenta, objavljen 28. 06. 2017. godine, dostupan na <https://www.state.gov/documents/organization/271339.pdf>. Državna zajednica Srbija i Crna Gora je bila na listi za posmatranje 2004. godine zbog propusta Crne Gore da adekvatno reaguje u slučaju S.Č.

žrtava trgovine ljudima. ASTRINA analiza sudskih presuda za krivično delo trgovine ljudima pokazuje da je prosečna kazna zatvora za počinioce krivičnog dela trgovine ljudima nešto malo iznad zakonskog minimuma, tj. 4,5 godina.²⁸ U sudskoj praksi i dalje izostaje pristup pravosudnih organa koji bi bio orijentisan na prava žrtve, umesto tretiranja oštećenog u sudskom postupku isključivo kao „izvora“ informacija o krivičnom delu. Takođe, pristup kompenzaciji za žrtve trgovine ljudima se ocenjuje kao jako slab, ne samo zato što zakonska rešenja ostavljaju prostor za sekundarnu viktimizaciju i diskriminaciju žrtava, već i zato što se mogućnosti koje zakon predviđa retko kada primenjuju u praksi. Od ukupno 937 žrtava trgovine ljudima koje su identifikovane od 2005. godine do danas, samo jedna je uspela da dobije naknadu štete, i to posle sedam godina krivičnog i parničnog postupka, što ne bi bilo moguće da nije imala podršku organizacije civilnog društva.

28 ASTRA „Položaj žrtava trgovine ljudima u sudskom postupku 2016-analiza pravosudne prakse“, dostupan na <http://www.astra.rs/izdanja/izvestaji-i-studije/polozaj-zrtava-trgovine-ljudima-u-sudskom-postupku-2016/>

Diana Miladinović

RATNE IZBEGLICE

Izbeglička kriza u Srbiji

Tokom leta 2015. do zatvaranja 'Balkanske rute' oko million izbeglica je prošlo kroz Zapadni Balkan. Prolazak izbeglica kroz Srbiju nije zaustavljen, iako je marta 2016. godine zatvorena "Balkanska ruta"²⁹. Ne postoje zvanični podaci koliki je broj izbeglica i migranata koji trenutno borave u Srbiji. Nenad Nerić, državni sekretar u Ministarstvu za rad, zapošljavanja i socijalne politike, rekao je da u Srbiji trenutno boravi oko 5.000 izbeglica³⁰. Prema nezvaničnim podacima nevladinih organizacija koje rade sa izbeglicama na treneu i kampovima, smatra se da u Srbiji ima između 7000-8000 izbeglica.

Većina izbeglica koje se trenutno nalaze u Srbiji je iz Avganistana, Sirije, Iraka, Pakistana, a manji broj njih je iz Irana, Somalije i dr. U Srbiju ulaze najčešće iz Makedonije i Bugarske, a zabeleženi su i slučajevi ulaska preko teritorije Albanije i Kosova. Zbog zatvorenih granica, pooštrenih kontrola i prisilnih vraćanja, što se često čini uz primenu sile, izbeglice su primorane da borave u našoj zemlji duže nego što bi hteli. Mađarska dnevno dozvoljava legalan ulazak u zemlju najviše 10 ljudi koje radnim danima propušta na dva granična prelaza, Kelebiji i Horgošu.

Napravljene su i liste čekanja u svakom od kampova, prema kojima porodice imaju prioritet pri prelasku mađarske granice. Te liste su u početku bile sastavljene na osnovu jasnih kriterijuma, ali tokom vremena, mnoge izbeglice su počele da se žale nevladinim organizacijama, na "preskakanje" brojeva na listam i porodica, koje treba da pređu mađarsku granicu, što ukazuje na moguću korupciju u kampovima.

U pokušajima da pređu granice, neretko se dešava da izbeglice budu teško povređene ili da čak izgube život, što ukazuje na ozbiljne rizike sa kojima se suočavaju u rukama krijumčara, i na potrebu za obezbeđenjem sigurnih prolaza. Lokalne i međunarodne nevladine organizacije, kao i grupe volontera, koje rade na terenu i po kampovima, jedine izbeglicama pružaju pomoć u informisanju i upućivanju kako bi se registrovale, transportovale i smestile u kampove, kako bi dobile potrebnu medicinsku i pravnu pomoć, kao i pomoć u hrani i odeći.

29 Početkom 2016. godine situacija se drastično promenila u pogledu broja registrovanih osoba, ali i "političke klime" prema izbeglicama i migrantima. Ključna promena je da se osobe, uprkos njihovoj neskrivenoj nameri da put nastave ka zemljama EU, duže zadržavaju na teritoriji Srbije i da im se a priori više ne pruža mogućnost sigurnog prolaza.

30 RTS, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2815092/obnovljene-barake-za-izbeglice-u-krnjaci.html> (24.jul 2017.)

Kapaciteti za smeštaj izbeglica

Izbeglice su smeštene u 13 tranzitno-prihvatnih i 5 azilantskih centara (Adaševci, Šid, Principovac, Sombor, Kikinda, Krnjača, Obrenovac, Banja Koviljača, Bogovađa, Sjenica, Tutin, Dimitrovgrad, Bosilegrad, Divljana kod Niša, Vranje, Pirot, Bujanovac i Preševo). Ostali borave u napuštenim objektima i drugim improvizovanim skloništim u Beogradu, Šidu, i mestima na granici sa Mađarskom i Hrvatskom. Često se izbeglice žale predstavnicima nevladinih organizacija da su uslovi života u kampovima loši, hrana nedovoljna, o higijeni i čišćenju se brinu oni sami. Takođe, osnovna higijenska sredstva izbeglicama po kampovima nisu obezbeđena od strane KIRS-a, već ih nabavljaju sami, dok je dodatno u nekim kampovima zabeležen nedostatak pelena i osnovnih higijenskih sredstava za negu beba.

Ne postoje javni podaci o međunarodnoj pomoći namenjenoj izbeglicama - premda državni zvaničnici često ponavljaju u medijima da se zbrinjavanje izbeglica finansira iz međunarodne pomoći. Međutim, situacija na terenu i po kampovima ukazuje da nisu zadovoljene elementarne potrebe ljudske bezbednosti (ishrana, smeštajni kapaciteti...). Evidentno je da država profitira od međunarodne humanitarne pomoći. Zato je neophodno što hitnije uspostaviti nezavisne mehanizme kontrole raspolaganja i trošenja novca od međunarodnih donacija i humanitarne pomoći namenjene izbeglicama.

Diskriminacija i nasilje nad izbeglicama

Odnos građanki i građana, kao i opštinskih vlasti u sredinama gde se nalaze izbeglički kampovi, tokom vremena i dužeg boravka izbeglica, su se menjali i postajali negativniji.

Primer diskriminacije i rasizma u Šidu, koji je za posledicu imao izmeštanje svih izbeglica iz kampa, govori u prilog tome. Povod za ovakvu inicijativu bio je incident koji se dogodio u aprilu mesecu 2017., kada je jedan izbeglica upao u jednu porodičnu kuću u Šidu. Taj događaj je pokrenuo inicijativu da se iz Šida izmesti prihvatni centar za izbeglice, što je KIRS u saradnji sa gradskim vlastima i učinio. "Kako se saznaje, oko dvadesetak migranata je privedeno i smešteno u prihvatilište za strance u KPZ-u u Padinskoj Skeli, a oko 180 je prebačeno u prihvatni centar u Preševu."³¹

Najnovija odluka je da se u osnovne i srednje škole u 17 opština u Srbiji, u kojima postoje prihvatni centri za tražioce azila, od 01. septembra upišu i deca izbeglice. "Prema procenama Komesarijata za izbeglice, u početku će biti oko 700 učenika, koje očekuje ulazak u 47 osnovnih škola i manji broj srednjih škole. Školovanje dece tražilaca azila, napominju u Ministarstvu prosvete, neće koštati republički budžet nijedan dodatni dinar, najveći deo troškova školovanja izbeglica i ishranu u školama, u najvećem delu finansiraju donatori."³²

31 N1, <http://rs.n1info.com/a241737/Vesti/Vesti/Izbeglice-u-sidu.html> (12.april 2017.)

32 Večernje novosti, [http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:682969-UCE-I-SRPSKI-Djake-migrante-ceka-47-skola-u-Srbiji\(28.avgust 2017.\)](http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:682969-UCE-I-SRPSKI-Djake-migrante-ceka-47-skola-u-Srbiji(28.avgust 2017.))

Reakcije državnih organa u suzbijanju krijumčarenja ljudi

Vlada Srbije usvojila je krajem 2016. godine izmene Krivičnog zakonika koje predviđaju poštavanje kazni za nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje izbeglica, kao i ukidanje mogućnosti da sud počinocima tih dela izrekne uslovnu osudu.

Međutim, krijumčarenje ljudi je veliki problem koji je i dalje prisutan u Srbiji, naročito u pograničnom području. Reakcije državnih organa i pograničnih združenih snaga vojske i policije, su nedovoljni, jer krijumčarenje izbeglica, sve vreme tokom trajanja migrantske kirze, nije prestajalo i odvijalo se utvrđenim i poznatim prekograničnim putevima. Iako su granice formalno zatvorene, na desetine, pa i stotine izbeglica je prolazilo preko njih, sa krijumčarima ili bez njih, u zavisnosti koje je doba godine u pitanju.

Ilegalna deportacija izbeglica

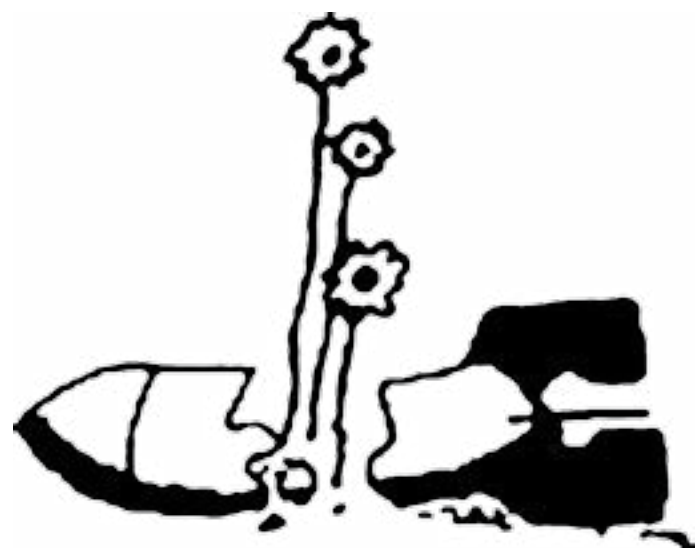
Zvanični podaci o ilegalnim deportacijama izbeglica na web sajtovima MUP-a i MO-a ne postoje, iako je nedavno ministar Vulin imao reči pohvale za pripadnike vojske i policije koji suzbijaju ulazak ilegalnih izbeglica i migranata u Srbiju.

O tome kako vojska i policija Srbije 'savesno' obavljaju svoj posao, tj. onemogućavaju slobodu kretanja kao jedno od osnovnih ljudskih prava, pokazuje i način na koji to rade: "Metode koje ove jedinice koriste nemaju veze sa važećim zakonima Srbije, tj. imaju za cilj da na svaki, pa i pravno nedozvoljen način, odvrate izbeglice i tražioce azila da pristupe našoj teritoriji i postupku azila. I tako je u julu 2016. godine uvedena praksa strogo zabranjena našim Ustavom, ali i međunarodnim pravom, koja se oslikava u svakodnevnim kolektivnim (neformalnim) proterivanjima i tzv. pushback-ovima u susedne zemlje. Više od 22 000 ljudi je prema poslednjim i ponosno iznetim podacima MO i MUP-a sprečeno da iz Makedonije i Bugarske uđu u Srbiju od jula 2016. do današnjeg dana".³³

Zaključak

Integracija i zaštita izbeglica zahteva izgradnju ozbiljnog sistema zaštite i integracije izbeglica - zbog zatvorenih granica, izbeglice sve duže ostaju u Srbiji. Umesto pristupa po kojem su izbeglice "samo u prolazu", neophodno je početi sa procesom integracije izbeglica u društvo i lokalne zajednice. Humanitarna i pravna zaštita uglavnom ne uzima u obzir rodnu perspektivu - iskustva žena i dece, niti specifičnosti društva iz kojeg dolaze. Srbija izbegličku krizu vidi samo kao problem, a ne vidi mogućnosti koja se pruža ovoj zemlji, jer ovde dolaze žene i muškarci sa veštinama, sa znanjima i sa različitostima koje mogu samo da nas obogate.

33 Vreme, (autor Nikola Kovačević, pravnik Beogradskog centra za ljudska prava) (24. avgust 2017.)

Marijana Stojčić

SLIKA/E NEPRIJATELJA

— Analiza medijskog izveštavanja o izbeglicama i tzv. izbegličkoj krizi u Srbiji — Sažetak

Imajući u vidu da mediji ne samo odražavaju, već umnogome kroz različite načine reprezentacije društvenih pojava i konstruišu predstave u društvenom prostoru, oblikujući povratno i odnos prema njima, na uzorku od 1461 novinskog teksta vezanih za izbeglice i ono što se uobičajeno naziva "izbeglička kriza", analizirani su načini medijskog izveštavanja internetskih izdanja pet srpskih dnevnih listova (*Politika*, *Večernje novosti*, *Danas*, *Kurir* i *Informer*) u periodu od 1. januara 2016. godine do 1. avgusta 2017. godine. Cilj istraživanja bio je utvrditi *vidljivost* i *predstavu* o izbeglicama i dešavanjima koja su sa njima povezana. Odnosno, analizirana je zastupljenost u medijima tekstova posvećenih izbeglicama i događajima koji su sa njima povezani, medijska slika izbeglica kao grupe i strategije njihove reprezentacije.

Kada je u pitanju *vidljivost*, odnosno zastupljenost tekstova koji se bave izbeglicama i i događajima koji su sa njima povezani, broj od 1461 objavljena teksta³⁴, pretežno u rubrikama „Svet“, „Društvo“ i „Politika“ ukazuju da je prepoznata važnost teme. Utisak je međutim, da je produbljenije i sistematičnije bavljenje temama vezanih za izbeglice i izbegličku krizu koja je trebala da usledi, uglavnom izostala - značajan deo medijskog prostora otpada na prenošenje agencijskih vesti bez dodatnog istraživanja. Za *Danas* taj procenat se kreće oko 29%, procenat prenošenja agencijskih vesti za *Politiku* iznosi oko 51%, za *Kurir* 52%, za *Večernje novosti* 71% i za *Informer* oko 73%.

Vač na prvi pogled, tekstovi se mogu podeliti u tri velike kategorije: tekstovi koji se bave situacijom u zemljama porekla izbeglica (kao što su Sirija, Avganistan i Irak), oni koji se tiču reakcije i odgovora evropskih društava i država na priliv izbeglica, i prikazi situacije u Srbiji. Predstava izbeglica i "izbegličke krize" oblikuje se u interakciji ovih kategorija, a medijski diskurs formira se dominantno u trouglu koji čine predstavnici/ce političkih stranaka i državnih struktura, stručnjaci i predstavnici/ce medija. S izuzetkom *Danasa*³⁵, utisak je da posmatrani mediji u značajnoj meri funkcionišu kao prenosioci poruka predstavnika/

34 Danas je u ovom periodu objavio 146 tekstova posvećenih izbeglicama, *Politika* 175, *Večernje novosti* 279, *Informer* 405 i *Kurir* 456.

35 Izveštavanje *Danasa* po mnogo čemu odstupa od načina izveštavanja ostalih ovde posmatranih medija. U svom izveštavanju on nudi mnogo balansirani prikaz situacije sa izbeglicama i njihovog položaju. Dato je mnogo više prostora perspektivi i izjavama samih izbeglica, aktivnostima organizacija civilnog društva koje rade sa izbeglicama i informacijama o finansijskoj pomoći koju Srbija dobija za zbrinjavanje izbeglica (uglavnom od EU). Zastupljenija su novinarska izveštavanja sa terena (Adaševci, Preševo, Bujanovac, Tabanovci, Leskovac), kao i analiza šireg društveno-istorijskog konteksta i njegove povezanosti sa širim geopolitičkim kontekstom i istorijom migracija.

ca vlade i političkih stranaka na čije izjave otpada u proseku 47% izveštavanja. Upadljivo manji prostor u štampi dat je organizacijama i različitim institucijama koje direktno sa izbeglicama rade na terenu, kao i izjavama samih izbeglica. Na njih otpada u prvo slučaju tek u proseku 5%, a u drugomu proseku 4%.

Kada su u pitanju tekstovi koji se bave situacijom u zemljama porekla izbeglica (kao što su Sirija, Avganistan i Irak), po pravilu izostaju dublje analize istorijskih i društveno-političkih konteksta sukoba koji je doveo do izbeglištva i njihovih kompleksnosti, kao i šira analiza odgovornosti i uloge tzv. međunarodnih faktora³⁶, uključujući i ulogu Srbije kao velike izvoznice oružja. Ishodište je neretko egzistencijalizacija sukoba u zemljama porekla izbeglica i pripisivanje njihovih uzroka psihološkim i kulturnim karakteristikama ljudi sa tih prostora. Kod izveštavanja dominantni fokus je najčešće na vojnim akcijama i političkim pregovorima umešanih strana.

Kada su u pitanju reakcije i odgovori evropskih društava i država na priliv izbeglica, kao i prikazi situacije u Srbiji, dominantan fokus u izveštavanju je na (represivnom) političkom i institucionalnom odgovoru država koje predstavljaju zemlje tranzita i/ili zemlje destinacije izbeglica. A diskurzivni okvir je uspostavljen oko izbeglica kao pretnje za društvo/a, bezbednost i način života država, društava i domicilnog stanovništva. U procesu medijske proizvodnje sadržaja, izbeglice se često konstruišu kao "plima", "horda" koja će preplaviti (i) Srbiju, a značajan deo novinskih tekstova po pravilu, otpada na prikaze straha, otpora i negativnih reakcija društava i država na izbeglice. Upadljivo su manje zastupljeni tekstovi o akcijama solidarnosti, prikazi borbe, istrajnosti i hrabrosti izbeglica uprkos strašnim životnim uslovima sa kojima se susreću, kao i diskusija koje postoje u javnosti oko izbeglica i njihovog prihvata u najvećem delu evropskih zemalja.

Izuzimajući *Danas* i (samo) donekle *Politiku* u čijem izveštavanju je akcenat na mehanizmima kontrole od strane državnih institucija, u novinskim napisima *Kurira*, *Informera* i *Večernjih novosti* se izbeglice na jednoj strani, i država, društvo i stanovništvo Srbije, na drugoj, najčešće suprotstavljaju kao dve homogene, neizdiferencirane i polarizovane celine sa jasnim negativnim i pozitivnim predznakom. Može se govoriti dehumanizaciji izbeglica kroz pripisivanje zastrašujućih osobina i ponašanja svim članovima grupe i negativna grupna poređenja. Važan deo u procesu konstruisanja ovakve slike predstavlja podsticanje straha od terorizma kod građana/ki. Kroz prenošenje, interpretaciju i/ili pozivanje na izjave stručnjaka za bezbednost i (domaćih i stranih) političkih zvaničnika, izbeglice kao grupa se uspostavljaju kao "trojanski konj terorizma". Uz naglašavanje brojnosti izbeglica i toga da je "kada nastupi egzodus, nemoguće utvrditi ko je stvarno izbeglica, a ko terorista", taj strah deluje logično i opravdano. Posebnu ulogu u konstruisanju slike izbeglica kao opasnosti, ima i fokus u novinskom izveštavanju na silovanjima koja su se dogodila/događaju gde se po pravilu, naglašava da je silovatelj izbeglica/ migrant i (često) etnička pripadnost žrtve. Osim što asocijativno svakog migranta etiketira kao potencijalnog silovatelja, uspostavljenjem ove vrste veza zanemaruje se činjenica da je silovanje povezano sa patrijarhalnom raspodelom moći između muškaraca i žena, a ne sa etničkom ili verskom pripadnošću i državljanstvom silovatelja. I posredno problem se preoznačava: umesto silovanja kao brutalnog čina rodno zasnovanog nasilja u zločin prema „nama“ – nacionalnom, verskom, etničkom kolektivitetu. Uz etiketu potencijalnih silovatelja paralelno se nadovezuju i druge: nasilni, prljavi, skloni krađi i pravljenju nereda gde

36 Osim u obliku stereotipnih i pojednostavljenih, „zavereničkih“ predstava o zapadnim zemaljama kao isključivo odgovornim koji se često koristi u kombinaciji sa antizapadnim i antimodernim diskursom.

se pri izveštavanju svaki sledeći događaj slične vrste tretira kao "poslednji u nizu obračuna i incidenata među migrantima u Beogradu, ali i u ostatku Srbije". U prikazu konkretnih događaja se nabrajaju prethodni kojima je najčešće jedini zajednički imenilac to što su akteri (možda) izbeglice, dok najčešće izostaju informacije o konkretnim istragama i razrešavanju slučajeva. U konstruisanju slike izbeglica kao opasnosti, jedan deo tekstova u naslovima ih mapira i kao zdravstveni rizik (čak i kada se ostatku teksta navodi da nema razloga za paniku).

S izuzetkom *Danasa* i donekle *Politike*, utisak je kada su u pitanju izbeglice, da su posmatrani mediji u Srbiji i izvorišta i utočišta „moralne panike“³⁷. Ona se podstiče negativnim stereotipizacijama i predrasudama, uključuje preuveličavanje, simbolizaciju, iskrivljivanje činjenica, nekad implicitno, a često i eksplicitno predviđanja "još gorih stvari" koje "nas" čekaju ako se "pošast" ne zaustavi.³⁸ Elementi preuveličavanja i iskrivljavanja koji uključuju selektivnost u izveštavanju, senzacionalizam, korišćenje množine umesto jednine, štampanje vesti masnim slovima i na naslovnoj stranici, melodramatičan jezik, kao i namerno pojačavanje elemenata za koje se smatra da čine vest kroz nadnaslove i izdvajanje, dominantno obeležavaju izveštavanje listova *Kurir*, *Informer* i *Večernje novosti*. Zbog linearnosti, isključivanja ambivalentnosti i odsustva kompleksnosti u prikazu situacija, može se govoriti o dekontekstualizaciji i lažnoj kontekstualizaciji tema vezanih za izbeglice. To ide do toga da naslovi tvrde (ili impliciraju) suprotnu stvar od onoga što se dogodilo i/ili stoji u tekstu. Selektivnost u novinskom izveštavanju i akcenat na incidentima, sukobima i nasilju, ovaj okvir stalno učvršćuje i iznova reprodukuje.

Pripisivanje zastrašujućih svojstava izbeglicama u upadljivom je neskladu sa njihovom realnom moći, kao i težinom i bespomoćnošću njihovog položaja u zemljama u koje dolaze gde se neretko suočavaju sa represivnim odgovorima država. Ovaj jaz premošćuje se različitim psiho-socijalnim strategijama, a medijska konstrukcija izbeglica kao opasnosti, ishodište je različitih strategija reprezentacije koje predstavljaju deo poricanja tog nesklada, odnosno potrebe da se situacija u kojoj se izbeglice nalaze normalizuje i opravda. Ovde se termin „poricanje“ koristi na način na koji ga određuje Stenli Koen (Stanley Cohen) za označavanje čitavog niz fenomena (retorskih sredstava, mehanizama, kognitivnih i logičkih grešaka...) kojima se „neka nepoželjna situacija (događaj, stanje, fenomen) ne priznaje, ignoriše ili predstavlja normalnom“.³⁹ Njihov cilj je odbrana i prevladavanje psihološke ili moralne nelagodnosti i očuvanje slike sebe (i grupe koja se vidi kao svoja) kao moralnih i pravednih. Ono što je važno imati na umu je da se različiti oblici poricanja odvijaju i na makro i na mikro-nivou, koriste se u manje ili više razvijenim varijacijama u različitim kontekstima i međusobno se ne isključuju. Naprotiv, mogu da se javljaju istovremeno, čak i u istoj rečenici. Poricanje se odvija u tri osnovna vida od kojih se svaki pojavljuje u različitim varijacijama: *bukvalno poricanje*

37 Ovde se termin "moralna panika" koristi na način na koji ga određuju Kenet Tomson (Kenneth Thompson) kao uverenje da pojedine pojave o kojima se stav pojedinaca/ki i društva formira na osnovu preuveličanih i iskrivljenih informacija imaju za cilj uništenje društvenog i moralnog poretka. Ono što je karakteristično za pojavu moralne panike jeste „spiralni efekat interakcije između medija, javnog mnjenja, interesnih grupa i vlasti“. Tompson, K. 2003. *Moralna panika*. Beograd: Clio, 16.

38 Moralna panika se javlja u interesu sistematskog stigmatizovanja onih koji se karakterišu kao opasnost po društveni poredak i moralne okvire koji nisu jasno određeni, a isto tako može biti i u interesu političkih struktura, kao i medija koji nastoje privući veći publicitet. Naime, u medijima je prisutna težnja da se vest objavljuje prema kriterijumu zainteresovanosti naspram važnosti, a isto tako nastoje i privući publiku na taj način što sebe karakterišu kao „glas javnosti“. Dalje, moralna panika sa sobom nosi zabrinutost i neprijateljstvo praćeno strahom koji opstaje kraće ili duže. Videti više: Ibid.

39 Koen, S. 2003. *Stanje poricanja – Znati za zlodela i patnje*. Beograd: Samizdat B92: Edicija REČ, 89.

canje („ja ne znam za to i/ili to se ne dešava“), *poricanje tumačenja* („desilo se ili se dešava, ali je to zapravo nešto sasvim drugo“) i *poricanje implikacija* („opravdano je to što se dešava/desilo“).

U slučaju *poricanja tumačenja*, iako se ne poriču sirove činjenice da su izbeglice u teškoj situaciji i u zemljama porekla i zemljama tranzita i destinacije, najčešće se poriče interpretativni okvir u koji se događaji smeštaju, odnosno pripisuje im se drugačije značenje. Poricanje kreće već od imenovanja gde se termini migranti i izbeglice (prinudni migrant) koriste kao sinonimi (iako oni to nisu). Ta vrsta relativizacije može se videti često u izjavama političkih i predstavnika/ca državne vlasti. Jedna od posledica zamaglivanje te razlike je da se obaveza države/a da pruži pomoć i zaštitu pretvara u “dobru volju” i nešto što je podložno pregovorima.

U slučaju *poricanja implikacija*, ne poriču se ni činjenice ni njihovo načelno tumačenje, ali se poriču ili minimalizuju psihološke, političke ili moralne implikacije koje iz takvog tumačenja obično proističu – odgovornost da se deluje da bi se postojeće stanje popravilo. Kada se u pitanju izbeglice, dominantni oblik je *poricanje postojanja žrtve* kroz njihovu stereotipizaciju kao nasilnih i necivilizovanih, silovatelja i terorista (o čemu je ranije bilo reči). Ono se u suštini svodi na iskaze „Pogledajte šta oni *nama* rade“ koji implicitno ili eksplicitno vode do zaključka “Mi smo ustvari žrtve”. Konstrukcija izbeglica kao sredstva moćnih neprijatelja za uništenje Evrope i Srbije je takođe, deo *poricanja postojanja žrtve*. U tom procesu reprezentacije, zahtevi za boljim položajem izbeglica se uspostavljaju kao agresija, nasilje i diskriminacija kao odbrambena reakcija, a efekat je oslobađanje svake odgovornosti za promenu postojećeg stanja.

Još jedan oblik strategije poricanja implikacija odvija se kroz naglašavanje srpske humanosti s jedne strane, i naglašavanje nehumanosti drugih, s druge. Dodatno podupiranje teze o ugroženosti “nas” odvija se kroz eksplicitno ili implicitno dovođenje u pitanje motiva onih koji kritikuju položaj izbeglica u Srbiji i odnos države. To se na direktan način formuliše u obliku takozvanog *optuživanja optužilaca* koje se u suštini svodi na pomeranje pažnje sa sopstvenog ponašanja (ponašanja *vlastite* grupe, države) na pitanje da li oni koji se vide kao kritičari imaju pravo da kritikuju *naš* odnos prema izbeglicama.

Umesto zaključka

Mediji kroz selekciju onoga što će biti prikazano i/ili naglašeno, i izostavljanje nečeg drugog u izvesnom smislu organizuju i konstruišu različite verzije istih događaja, mapirajući na različite načine ono što se uobičajeno naziva društvena realnost, uobličavaju vrstu šireg okvira u koji se smeštaju izveštavanja o izbeglicama. Jedno od ishodišta sklonosti medija da izbeglice kao (homogenu) grupu tretiraju prvenstveno kao bezbednosti problem, kao i fokus na (represivnom) odgovoru države/a i incidentima i nasilju učvršćuje i reprodukuje sliku o izbeglicama kao neposrednoj pretnji za društvo, bezbednost i sam način života. Na taj način perpetuira se narativ o superiornosti i inferiornosti, moralnosti i nemoralnosti, civilizovanosti i divljaštvu, što u budućnosti može biti osnova za (dalju) eskalaciju nasilja prema izbeglicama.

Mirko Medenica

POLOŽAJ BRANITELJKI LJUDSKIH PRAVA

Položaj braniteljki/a ljudskih prava u Srbiji je težak sa trendom pogoršanja situacije. Položaj braniteljki/a ljudskih prava u Srbiji određen je specifičnošću Srbije i regiona, kao post-konfliktnog područja. Iako je od zavšetka sukoba prošlo 18 godina, a u slučaju ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 22 godine, posledice ovih konflikata na društva u regionu su još uvek velike. U velikoj meri organizacije za ljudska prava u Srbiji su nastale kao odgovor i protest protiv ratne politike sa početka devedesetih. Iz tog razloga su aktivisti i aktivistkinje za ljudska prava od početka svog delovanja bili žrtve raznih oblika represije od strane države.

2012. godine na vlast se vraćaju političke partije koje su bile protagonisti ratne politike devedesetih, Srpska Napredna Stranka, proizašle iz Srpske Radikalne Stranke, ekstremno-desničarske partije, koja je u vreme ratova organizovala paravojne jedinice, koje su izvršile brojne zločine u ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i Socijalistička Partija Srbije, partija ratnog zločinca Slobodana Miloševića.

Ove partije su prividno promenile svoju politiku i zalažu se za ulazak Srbije u Evropsku Uniju i sve ono što evropske integracije podrazumevaju, uključujući i procesuiranje ratnih zločina i poštovanje ljudskih prava. Ispod formalnih zalaganja za "evropske standarde i vrednosti", u realnosti ove političke snage su ostale protivnik svake vrste odgovornosti za ratne zločine vršene od strane srpskih snaga, kao i ljudskih prava.

U novonastalim okolnostima porasta ekstremno-desničarskih snaga širom Evrope, kada se i u nekim od članica EU, kao što su Poljska i Mađarska, ljudska prava otvoreno krše, dolazi i do porasta ugroženosti braniteljki/a ljudskih prava u Srbiji. Vlasti u Srbiji intenziviraju pritisak na braniteljke/e ljudskih prava i počinju sa otvorenim i organizovanim napadima.

Evropska Unija je dominantno fokusirana na održavanje mira i stabilnosti u region. Iz ovih razloga, kao i zbog po pitanju poštovanja ljudskih prava umanjenog ugleda i autoriteta Evropske Unije, usled činjenice da i same članice Evropske Unije krše ljudska prava i ostaju nekažnjene, mehanizam pritiska na zemlje kandidate na članstvo u Evropskoj uniji da poštuju ljudska prava je značajno oslabljen. Evropska Unija, vlastima regiona, kao i Srbije, "gleda kroz prste" za sve ostale kriterijume koji jedno društvo čine spremnim da postane član Evropske Unije. Najveća žrtva ovakve politike je vladavina prava, posebno ljudska prava. Ovakav odnos je doveo do rasta autoritarnih tendencija u regionu, a novonastali sistem je nazvan "stabilokratija" – sistem u kome se eksterno nudi stabilnost, dok se na unutrašnjem planu uvodi autokratija.

Napadi na aktivistkinje/e Žena u crnom su u porastu od 2014. godine. U pitanju su različite vrste napada, od uvreda i pretnji, koje su svakodnevnica aktivistkinja/a, pa do fizičkih napada. Ono što je zajedničko svim ovim napadima je da niti jedan nije rešen. Opstrukcije od strane državnih organa sun a svim nivoima.

Poicicija vrlo često ignoriše pretnje, uvrede i napade koji se dešavaju u njihovom prisustvu. U više slučajeva kada su se tokom uličnih akcija dešavali napadi, u službenim izveštajima policije sa tih događaja je stajalo da "nije bilo narušavanja javnog reda i mira".

Tužilaštvo uglavnom ne reaguje na krivične prijave koje su podnesene zbog napada na aktivistkinje/e. Na neke od prijava nema odgovora više od godinu dana. U slučajevima kada je tužilaštvo odbacilo krivične prijave, u obrazloženju takve odluke nisu navedeni razlozi, niti je tužilaštvo preduzelo neke od predloženih istražnih radnji, niti se odredilo prema dostavljenim dokazima.

Retki su slučajevi napada koji su uspeli da dođu do suda, ali ni tada nije došlo do kažnjavanja počini-laca već su oni oslobođeni. Ono što predstavlja dodatnu opasnost su stavovi koje je sud zauzeo u presuda-ma, jer oni indirektno predstavljaju smernice drugim sudovima, tužilaštvima i policiji, kako da postupaju u sličnim slučajevima. Tako sud prihvata motiv "patriotizma" kao olakšavajuću okolnost, aktivistkinje Žena u crnom imaju viši "prag osećaja nesigurnosti", jer su konstantno napadane...

Talas nasilja kojem su izložene braniteljke ljudskih prava je praćen i medijskim linčom od strane pro-vladinih medija, u kojem svojim izjavama učestvuju i najviši predstavnici vlasti.

Ovom medijskom kampanjom se braniteljke ljudskih prava targetiraju, a njihove aktivnosti krimi-nalizuju.

Ne procesuiranje prethodnih napada, ohrabruje i podstiče nove napade.

Epilog je da je stvorena atmosfera u društvu, gde su napadi na braniteljke legitimni, opravdani i poželjni.

Isključivu odgovornost za loše stanje u kojem se nalaze braniteljke ljudskih prava snosi politička elita na vlasti.

Marijana Stojčić

BRANITELJI/KE LJUDSKIH PRAVA U MEDIJIMA

Analiza izveštavanja medija o Ženama u crnom – Sažetak

Polazeći od toga da su prisutnost (ili odsutnost) određenih tema ili grupa u medijima nužni pokazatelj koliki značaj im se pridaje, koliki je njihov uticaj ili moć, osnovni cilj istraživanja bio je da se ispita način na koji mediji izveštavaju o dešavanjima vezanim za branitelje/ke ljudskih prava, u ovom slučaju *Žena u crnom*. Cilj analize medijskog izveštavanja o *Ženama u crnom* i aktivnostima i događajima vezanim za njih, bio je dakle, utvrditi *koliko* su ti događaji prisutni u medijima, *kako* su oni prikazani, kao i na koji način je sama organizacija predstavljena. Odnosno, istraživana je: zastupljenost tekstova u medijima posvećenih *Ženama u crnom*, strategije njihove reprezentacije i medijska slika ove aktivističke grupe.

Analiza je rađena na ciljanom uzorku od 532 medijska teksta, objavljena u periodu od 1. januara 2016. godine do 1. septembra 2017. godine na informativnim internetskim portalima. Za formiranje uzorka korišćen je specijalizovani pretraživač informativnih sajtova u Srbiji *naslovi.net* koji omogućava pretraživanje svih vesti objavljenih na sajtovima koji su uključeni u bazu. Uzorak obuhvata *Glas javnosti, Danas, Blic, Kurir, Večernje novosti, Politika, B92, RTS, Dnevnik, Press, Mondo, Insajder, RTV, Srbija danas, Glas Amerike, BBC, Svet, Dojče vele, Alo, Studio B, Sandžak press, E-novine, Beta, Borba, Vranjske, Vesti online, SEEbiz, Jug press, Radio 021, Sputnik, Vreme, Nedeljnik, Svet plus, Pravda, Euroactiv, XXZ magazine, Beta video, Akter, Južne vesti, Novi magazine, Šumadija press, Slobodna Evropa, Telegraf, Al Jazeera, BK TV, Pirotke vesti, Jugmedija, OK radio, RTV Novi Pazar, Radio 101, RT Kragujevac, Sandžak haber, Glas Zapadne Srbije, Peščanik, Prva, N1 Info, NoviSad.com, Newsweek, InfoKg, Moj Novi Sad, Nedeljnik*. Dnevni list *Informer* nije obuhvaćen bazom ovog pretraživača, tako da je on uključen naknadno preko svoje internetske arhive.

U odnosu na ukupan broj objavljenih tekstova, najveći broj tekstova je objavio *B92* – 45 (8%), zatim *Blic* 39 (7%), *N1* 38 (7%), *Novi magazin* 35 (7%), i *Informer* 33 (6%). Zatim slede *Danas* 29 (5%), *Radio televizija Vojvodine RTV* 25 (5%), *Radio televizija Srbije RTS* 25 (5%), *Mondo* 25 (5%), *Slobodna Evropa* 20 (4%), *Kurir* 20 (4%), *Radio 021* 15 (3%), *Telegraf* 15 (3%), *Politika* 13 (2%), *Večernje novosti* 13 (2%), *Pravda* 13 (2%), *Beta video* 13 (2%), *Vestionline* 12 (2%), *Alo* 12 (2%), *Insajder* 11 (2%), *Srbija danas* 11 (2%), *Al Jazeera* 10 (2%), *Dnevnik* 7 (1%) i *Studio B* 6 (1%). Svi ostali posmatrani mediji su objavili u proseku manje od 1% od svih objavljenih tekstova. Broj objavljenih tekstova ostavlja utisak da su *Žene u crnom* prepoznate kao relevantna organizacija. Na prvi pogled, to bi moglo da navodi na to da je prepoznata društvena važnost tema kojima se ova grupa bavi. Međutim, rubrike u koje se tekstovi objavljuju (pretežno „Hronika“, kategorija čija namena je izveštavanje o kriminalu, a ne o pitanjima od šireg društvenog značaja i „Vesti“), ovaj utisak gotovo odmah opovrgava. Iako bi agencije vesti trebale da budu osnova za dalje istraživanje i produblivanje tema, značajan deo medijskog prostora otpada na prenošenje agencijskih vesti. Ako se u ovu kategoriju

uključuje i prilagođene agencijske vesti, u proseku na njih otpada 54% objavljenog sadržaja. Bliži pogled na tekstove u kategorijama "Drugi medij" (4%) i "Bez oznake" (5%) pokazuje da i tu dominiraju agencijske i/ili prerađene agencijske vesti.

Najveću pažnju mediji su posvetili izveštavanju o „slučaju Počuča“ čemu je posvećeno 34% svih objavljenih tekstova u posmatranom periodu. Zatim slede: izveštavanje o protestu povodom „Oluje“ u Zagrebu 4. jula 2016. godine (6% svih objavljenih tekstova), o akcijama povodom obeležavanja Srebrenice 2016. i 2017. godine (6%), o pokušaju prekida tribine o Ženskom sudu na Fakultetu političkih nauka (FPN) (5%) i akcije povodom obeležavanja godišnjice ubistva gardista u Topčideru (5%).

I u ovom istraživanju je najviše pažnje bilo posvećeno analizi kako su mediji izveštavali o suđenju Radomiru Počuči povodom njegove objave na svom Facebook profilu. Ne samo zato što mu je posvećena najveća medijska pažnja, već i zato što se u načinu izveštavanja sažimaju strategije reprezentacije *Žena u crnom*, čije je ishodište slika ove grupe u medijskom prostoru. Strategije reprezentacije *Žena u crnom* treba posmatrati u kontekstu odnosa medija prema temama kojima se ŽUC bavi, odgovornost države i društva za ratove 90-tih i zločina počinjenih tada, odnosno strategija poricanja te prošlosti. Upadljivo već na prvi pogled je da je izostalo produbljenje i sistematičnije bavljenjem ovom temom i smeštanje događaja u širi društveni kontekst koji se tiče prava na slobodu okupljanja, slobode javnog izražavanja mišljenja i zabrane govora mržnje. Ovo predstavlja indiciju da mediji uglavnom nisu prepoznali društveni značaj ovog događaja. U slučaju Radomira Počuče, jaz između makar načelnog prihvatanja koncepta ljudskih prava (iako ostaje pitanje u kojoj meri se on zaista i razume) i pretnji koje su upućene jednoj aktivističkoj grupi upravo zbog javnog izražavanja mišljenja premošćuje se različitim psiho-socijalnim strategijama kojima se poriče ta kontradikcija i opravdava Počučin postupak. Počučina interpretacija vlastite objave na Facebook profilu kao „mišljenja i stava“ mediji su preneli uglavnom bez ikakve kritičke distance. Posledica zanemarivanja u medijima da su pretnje *Ženama u crnom* direktno povezane sa njihovim javnim angažmanom je dekontekstualizaciju samog događaja i njegovo svođenje na sukob "dve strane" (Počuča i Žene u crnom), pojedinačni incident i individualno ponašanje. Time je izbegnuto propitivanje društvenih mehanizama, vrednosti i predstava koje ovakve događaje čine mogućim. Dominantan fokus u izveštavanju na ličnosti Radomira Počuče i njegovoj verziji događaja, ovaj okvir dodatno učvršćuju. Drugi vid poricanja odnosi se na različite formulacije navodnog preneglašavanja ugroženosti *Žena u crnom* od strane njih samih (koje mediji takođe, prenose bez ikakve distance u tekstovima koji su ako ne identični, a ono vrlo slični), da bi se ugušila „rodoljubiva svest ovog naroda“. U tom procesu, zahtev za preuzimanjem odgovornosti za nepravde nanete drugima u ime države i društva Srbije, uspostavljaju se kao agresija i "provokacija koju je država dozvolila". Nasilje postaje odbrambena reakcija, a krajnji efekat je oslobađanje svake odgovornosti za bilo koji nasilni čin trenutno ili u budućnosti prema u ovom slučaju, *Ženama u crnom*.

Povezanost pretnji upućenih *Ženama u crnom* sa temama kojima se bave i važnost njihovog sagledavanja u kontekstu njihovog javnog angažmana još je vidljivija u načinima izveštavanja o njihovim drugim aktivnostima. Da on problematizuje dominantni diskurs kolektivne samoviktimizacije gde su "Srbi ako ne jedine, a ono najveće žrtve" može se pratiti u reakcijama na njega koje mediji prenose. Recimo, kod izveštavanja o akciji 10. jula 2017. povodom obeležavanja dana kada je 1995. godine izvršen genocid nad

bošnjačkim stanovništvom u Srebrenici i kada je u isto vreme *Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji* na Trgu Republike organizovalo akciju postavljanja „srpskog zida plača“ sa imenima ubijenih i nestalih Srba sa područja Podrinja, u novinskim tekstovima se po pravilu ove dve akcije kontrastiraju (čime se posredno predstavljaju kao polariteti). Time se uspostavlja ono što Asman naziva „konkurencija među žrtvama“ gde priznavanje patnje jednih nužno vodi brisanju patnji drugih, a jedna istorijska situacija se pretvara u igru *nultog skora*. Ovo spada u jednu od uobičajenih strategija poricanja zločina (i) na ovim prostorima gde su jedino važno sećanje zločini onih drugih kojim se brišu i/ili opravdavaju zločini počinjeni u ime vlastitog kolektiviteta. A bez šire kontekstualizacije rada *Žena u crnom* koji u medijima uglavnom izostaje, akcija obeležavanja genocida u Srebrenici, umesto zahteva za priznavanjem žrtava koji je utemeljen na individualizaciji žrtava, solidarnosti i poštovanju svakog ljudskog bića bez obzira na njegove pripadnosti (što je u osnovi delovanja ove grupe), preoznačava se u negiranje srpskih žrtava. S druge strane, izveštavajući o protestu protiv veličanja vojne akcija „Oluja“ u avgustu 2016. (dakle, akciji koja skreće pažnju i na proterivanje srpskog stanovništva iz Hrvatske 1995.), najveći deo medija u naslovima i lidu vesti uopšte ne navodi da su među organizatoricama i *Žene u crnom*, već je fokus potpuno na zabrani skupa i napadu na učesnike/ce protesta. U ovakvoj postavci „Hrvatima“ na jednoj strani, suprotstavljena je neka difuzna grupa „građana“, „protestanata“ čime se maskira činjenica da su najveći deo učesnika/ca protesta takođe, hrvatski građani/ke (i može se pretpostaviti, imaju i hrvatsko etničko poreklo), te da sama akcija prevazilazi okvire organicističke predstave o etničkim grupama (nacijama) kao „prirodnim“, neizdiferenciranim i polarizovanim celinama sa jasnim pozitivnim i negativnim predznakom.

Reakcija na problematizovanje dominantne etnonacionalističke političke matrice i nacionalnog identiteta koji se gradi na opoziciji ka homogenom „neprijateljskom Drugom“ čiji važan deo je i selektivnost u pristupu žrtvama je konstruisanje *Žena u crnom* kao neke vrste „unutrašnjeg neprijatelja“. Kroz eksplicitno ili implicitno dovođenje u pitanje motiva *Žena u crnom*, kao i povezivanje njihovog izvora finansiranja sa problematičnim izvorima novca ili delovanjem država (prvenstveno SAD i Evropske Unije) koje se vidi kao neprijateljsko, one se uspostavljaju kao „državni neprijatelji“, „izdajnice“ i „strane plaćenice“ „čiji je jedini posao da optužuje Srbiju i Srbe za navodni genocid u Srebrenici i ratne zločine u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu“. U pitanju je „ekstremističko udruženje“, a cilj njihovog „štetnog delovanja“ je „da se srpski narod prikaže kao zločinci“ „zbog čega se sve češće traži zabrana te grupacije“. To su oni/e koji/ „mrze sopstveni narod“, „domaći ološ“, „grupa realnih protivnika Srbije, koji su uvek spremni da daju prostor neprijateljima srpskog naroda“. Kombinacija s jedne strane, odsustva produbljenijih istraživanja tema i dekontekstualizacije događaja o kojima pišu, dominantno u u izveštavanju *mainstream* medija; s druge, otvoreno neprijateljstvo prema *Ženama u crnom* već na nivou leksike, iskrivljavanje, senzacionalizam, korišćenje množine umesto jednine, melodramatičan jezik, kao i namerno pojačavanje elemenata za koje se smatra da čine vest kroz nadnaslove i izdvajanje, karakteristično za tzv. tabloidne medije, stvara okruženje gde (i direktno) nasilje prema ovoj grupi (ali i svima drugima koji slično misle), postaje ne samo očekivano i normalno, već i poželjno.

*žene u crnom
beograd*